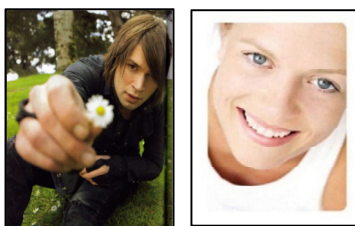

**Tien jaar
Pink Panel onderzoek
2008-2017**

RAPPORTAGE
PINK PANEL KENNEMERLAND

DIGITAAL ONDERZOEKSPANEL VEILIGHEID
LESBISCHE VROUWEN, HOMO- EN BISEKSUELEN
EN TRANSGENDERS (LHBT's)
IN KENNEMERLAND

Auteur

Marjolein van Haften

Eindredactie

Frederique Janss

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland is een onafhankelijke organisatie die werkt aan het stimuleren van een tolerante samenleving en het tegengaan van ongelijke behandeling. Iedereen kan bij ons terecht voor steun bij alle vormen van discriminatie en ongelijke behandeling. We behandelen en registreren individuele klachten, doen onderzoek, geven voorlichting en trainingen en adviseren organisaties op het gebied van antidiscriminatiebeleid en gelijke behandeling.

Bureau Discriminatiezaken Kennemerland

Postbus 284

2000 AG Haarlem

Tel. 023 5315842

info@bdkennemerland.nl

www.bdkennemerland.nl

oktober 2017

Inhoud

Inleiding	4
1. Over het Pink Panel onderzoek	6
2. Resultaten Pink Panel	10
2.1 <u>Veiligheidsbeleving</u>	
2.1.1 Verhalen van anderen	
2.1.2 Eigen ervaringen (algemeen)	
2.1.3 Veiligheidsgevoel woonplaats	
2.1.4 Voorzichtiger geworden?	
2.2 <u>Acceptatie</u>	
2.2.1 Niet teveel opvallen bevordert acceptatie	
2.2.2 Activiteiten rondom acceptatie van LHBT's in gemeenten	
2.3 <u>Eigen woonwijk</u>	
2.3.1 Veiligheidsgevoel in eigen wijk	
2.3.2 Openlijk uitkomen voor seksuele gerichtheid	
2.3.3 Hand in hand lopen	
2.3.4 Kussen in het openbaar	
2.3.5 Ervaringen met discriminatie of homovijandigheid	
2.3.6 Wie zijn veroorzakers en welke actie wordt ondernomen?	
2.4 <u>Werkomgeving</u>	
2.4.1 Openlijk uitkomen voor seksuele gerichtheid	
2.4.2 Ervaring met discriminatie of homovijandigheid op het werk?	
2.4.3 Wie zijn veroorzakers en welke actie wordt ondernomen?	
2.5 <u>Openbare ruimte</u>	
2.5.1 Ervaringen met discriminatie of homovijandigheid	
2.5.2 Welke actie wordt ondernomen?	
2.6 <u>Politieke voorkeur en stemgedrag</u>	
2.6.1 Seksuele gerichtheid van invloed op politieke voorkeur?	
2.6.2 Waar staan respondenten in het politieke spectrum?	
3. Analyse en conclusies Pink Panel	32
4. Discriminatieklachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid	37
5. Aanbevelingen en aanknopingspunten voor beleid	38
Bijlage	

Inleiding

In dit rapport schetsen wij, Bureau Discriminatiezaken Kennemerland (BD), een beeld van de veiligheidsbeleving van lesbiënnes, homoseksuelen en biseksuelen in Kennemerland en hun ervaringen met vijandigheid en discriminatie op grond van seksuele gerichtheid. De resultaten zijn verkregen door middel van het Pink Panel, een digitale onderzoeksmethode geïnitieerd en ontwikkeld door Bureau Discriminatiezaken.

Al tien jaar Pink Panel onderzoek

Sinds 2008 doet het Bureau Discriminatiezaken om het jaar onderzoek onder lesbiënnes, homoseksuelen, biseksuelen, transgenders (LHBT's) in Kennemerland.

Er was in Haarlem, Haarlemmermeer, Zuid-Kennemerland en de IJmond weinig bekend over de veiligheidsbeleving van LHBT's en hun ervaringen met homo-vijandigheid en discriminatie op de werkvloer, in de eigen woonwijk of op straat. Alle aandacht in de media ging uit naar Amsterdam - in 2007 was sprake van een uitbarsting van geweld tegen homoseksuelen mannen - en enkele andere grote steden.

Het aantal klachten over discriminatie door LHBT's in Kennemerland bij het BD bleef relatief laag, ook werd weinig aangifte gedaan bij de politie in deze regio. Maar betekende dit ook dat het onderwerp discriminatie hier minder speelde? Het BD vroeg zich af wat de stand van zaken was in Haarlem en omgeving.

Op de website van het Bureau Discriminatiezaken www.bdkennemerland.nl staat meer informatie over het Pink Panel en de eerder uitgebrachte publicaties. De resultaten van tien jaar Pink Panel onderzoek zijn ook te lezen in de 'feitenkaart' die dit jaar is uitgebracht.

De inhoud van dit rapport heeft een signalerende functie en zal worden gepresenteerd aan belangenorganisaties, Colleges van Burgemeester en Wethouders, gemeenteraden, raadscommissies, politie, Openbaar Ministerie en andere belanghebbenden.

Steeds meer bekend over veiligheid LHBT's in Kennemerland

Zoals gezegd, er was weinig bekend over de beleving en ervaringen van LHBT's in Kennemerland. Door het Pink Panel onderzoek hebben we sinds enkele jaren redelijk goed in beeld hoe veilig LHBT's zich voelen om voor hun seksuele gerichtheid uit te komen, bijvoorbeeld in de eigen woonwijk of op de werkvloer. Tevens is bekend of, hoe vaak en waar LHBT's te maken krijgen met discriminatie die zich openbaart in de vorm van pesten, schelden, ongelijke behandeling of geweld.

Metten is niet precies weten

Het is een favoriete uitspraak van onderzoekers, politici en vele anderen: '*Metten is weten*'. Hier willen we graag een kanttekening bij plaatsen. Met de vragen die wij stellen in het Pink Panel proberen wij zoveel mogelijk zicht te krijgen op de veiligheidsbeleving van LHBT's en hun ervaringen met homovijandigheid en discriminatie. Ieder onderzoek heeft echter zijn beperkingen. We komen er niet helemaal achter hoe kwetsbaar de LHBT's precies zijn, in hoeverre zij anticiperen op negatieve gebeurtenissen of op afkeuring, en wat daarvan de impact is.

Het verbergen van de homoseksuele gerichtheid is voor enkelen een bewuste keuze, maar dit kan wel negatieve gevolgen hebben voor zijn of haar gezondheid. Degene die zijn of haar seksuele gerichtheid verbergt hoeft daarentegen weer minder bang te zijn voor homo-negatieve uitingen. Ook kan iemand die zelf geen ervaring heeft met homovijandig gedrag zich wel de hele tijd bewust zijn dat dit kan gebeuren. Dit kan leiden tot stress en angst.

Dit zijn allemaal aspecten die wij niet precies kunnen meten, maar die wel belangrijk zijn om in het achterhoofd mee te nemen voor een breder inzicht in de sociale veiligheid van LHBT's.

Acceptatie en de dagelijkse praktijk

Sinds de jaren 60 denkt Nederland steeds positiever over homoseksualiteit. Ook recentelijk nam de acceptatie toe. In 2006 was het aandeel mensen dat negatief dacht over homoseksualiteit 15 procent, in 2015 was dit gedaald tot 7 procent¹. Ruim 90 procent van de Nederlanders vindt dat homo's en lesbiennes hun leven moeten kunnen leiden zoals zij dat zelf willen.

In de praktijk blijkt echter dat (zichtbaar) intiem gedrag van LHBT's zoals kussen of hand in hand lopen bij circa één op de vier Nederlanders op weerstand stuit.

Opzet van het rapport

De opzet van dit rapport is als volgt. In hoofdstuk 1 wordt eerst ingegaan op de Pink Panel onderzoeksmethode en worden enkele voorbehouden gemaakt ten aanzien van de resultaten. In hoofdstuk 2 staan de resultaten van het Pink Panel onderzoek centraal. De algemene veiligheidsbeleving van LHBT's komt aan de orde aan de hand van stellingen en vervolgens kijken we hoe veilig LHBT's zich voelen in de eigen wijk. We beschrijven of, hoe vaak en waar zich discriminatie-incidenten hebben voorgedaan en hoe LHBT's hierop reageren. En wie zijn de daders? Hierna bespreken we of LHBT's iets merken van de activiteiten van gemeenten en regenboog-partners die gericht zijn op verbetering van de acceptatie van homoseksualiteit. Dan bespreken we de werkomgeving. Hoe open zijn LHBT's over hun seksuele gerichtheid? Heeft men op het werk weleens te maken gehad met discriminatie en welke actie ondernam men naar aanleiding daarvan? Vervolgens kijken we naar de onderzoeksuitkomsten met betrekking tot de openbare ruimte, dat wil zeggen op straat, in winkels en in het openbaar vervoer. Ten slotte gaan wij nader in op de politieke voorkeur van de Pink Panel respondenten en hun stemgedrag.

In hoofdstuk 3 analyseren en combineren we de resultaten en komen we tot conclusies die voortvloeien uit het Pink Panel onderzoek 2017.

In hoofdstuk 4 beschrijven we de ontwikkeling van het aantal geregistreerde discriminatieklachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken en de politie in de periode 2007-2016. Hoofdstuk 5 eindigt met aanbevelingen en aanknopingspunten voor regenboogbeleid.

¹ Bronnen: De houding ten opzichte van homoseksualiteit. Een beschrijvende literatuurstudie. SCP, 2006 en Wel trouwen, niet zoenen. SCP, 2015

1. Over het Pink Panel onderzoek

Het Pink Panel is een digitaal onderzoekspanel dat bestaat uit lesbische vrouwen, homo- en biseksuelen en transgenders (LHBT's) in Kennemerland. Deelnemers krijgen om het jaar per e-mail een vragenlijst toegestuurd van het Bureau Discriminatiezaken Kennemerland.

Het doel van het Pink Panel is het in kaart brengen van de veiligheidsbeleving en van ervaringen met discriminatie of vijandigheid op grond van de seksuele gerichtheid van LHBT's in Kennemerland.

Door middel van het Pink Panel wordt structureel contact onderhouden met de 'doelgroep': LHBT's woonachtig of werkend in Kennemerland.

Signalerend en longitudinaal² onderzoek

Het onderzoek heeft een signalerende functie, er wordt systematisch gemonitord, maar het onderzoek is niet representatief voor de totale groep LHBT's in Kennemerland en leidt niet tot algemeen geldende uitkomsten. De resultaten dienen derhalve voorzichtig te worden geïnterpreteerd.

De meerwaarde van het Panel is dat het ontwikkelingen laat zien door de herhaaldelijke metingen in verschillende jaren waarbij zoveel mogelijk dezelfde vragen zijn gesteld.

Er zijn eerder meetmomenten geweest in 2008, 2010, 2013 en 2015. Hierover is steeds gerapporteerd. In 2011 is er onderzoek gedaan op provinciaal niveau in het kader van de roze kaart provincie Noord-Holland³. In maart tot en met juni 2017 vond de meest recente meting plaats.

Deelnemers en respondenten

Het Pink Panel onderzoek betreft kleine aantallen respondenten. Zeker als we ervan uitgaan dat ongeveer 5% van de Kennemerlandse bevolking (ruim 520.000 inwoners) LHBT is, dan komen we op 26.000 LHBT's.

In 2017 hebben 145 LHBT's meegewerkt aan het onderzoek, voornamelijk personen in de leeftijd van 30 tot 60 jaar met een vooral autochtone achtergrond. De respondenten zijn werkzaam in verschillende branches en woonachtig in heel Kennemerland.

In de metingen van 2015 en 2017 is de groep transgenders niet meegenomen in het onderzoek. Het aantal transgenders was veel te klein om uitspraken over te kunnen doen. In de metingen voor 2015 hebben transgenders wel deelgenomen aan het Pink Panel (eveneens kleine aantallen) en daarom spreken we in dit rapport steeds over LHBT's.

Het Pink Panel heeft 'vaste deelnemers' die elke editie via hun emailadres worden benaderd om de enquête in te vullen. Niet iedere vaste deelnemer vult de enquête in.

Daarnaast werven we ieder jaar nieuwe deelnemers (ze geven emailadres en willen meedoen) en nieuwe respondenten (die eenmalig de enquête invullen).

² Longitudinaal onderzoek is onderzoek waarbij herhaaldelijk en steeds op dezelfde manier metingen worden verricht om een ontwikkeling in kaart te brengen.

³ Roze kaart Provincie Noord-Holland 2010-2011. Homo-emancipatiebeleid in 57 Noord-Hollandse gemeenten ondersteund door ervaringen van de doelgroep (Pink Panel Noord-Holland). In opdracht van de provincie Noord-Holland.

Het aantal 'vaste' deelnemers van het Pink Panel in Kennemerland is, met name dankzij de werving tijdens het Haarlemse Roze jaar in 2012, het Digipanel⁴ in 2014 en 2016 en veel publiciteit op sociale media en publicitaire medewerking van enkele gemeenten flink toegenomen van 42 in 2008 naar 145⁵ deelnemers in 2017.

Degenen die ook daadwerkelijk de vragenlijst invullen en retourneren noemen we respondenten.

	2017	2015	2013	2010	2008
Aantal respondenten:	145	135	56	35	33

Voor de toekomst streven we naar een vergroting van het aantal respondenten van het Pink Panel.

Statistisch gezien is 379 deelnemers (in verschillende leeftijdscategorieën) een goede steekproef te noemen ⁶ .
--

Wervingsactiviteiten

In 2017 heeft het Bureau Discriminatiezaken flink ingezet op sociale media zoals Facebook en Twitter om mensen te werven voor het Pink Panel. Gemeente Velsen heeft extra inzet gepleegd op de publiciteit (intranet en berichten voor Jutter en Hofgeest), in Haarlemmermeer is een stukje geplaatst in de online@haarlemmermeer. Er is gevraagd om deelname aan het onderzoek op www.gay.nl, een datingwebsite voor LHBT's, met name in Velsen, Haarlemmermeer en Heemskerk⁷. En er werden deelnemers geworven op specifieke LHBT-bijeenkomsten zoals 'Idahot'.

Meer over de inhoud van het onderzoek

In het onderzoek worden verschillende maatschappelijke terreinen belicht: de eigen woonomgeving, de werkomgeving, de openbare ruimte, de sportvereniging en het uitgaansleven. Deze terreinen wisselen per meting. Zo hebben we dit jaar geen vragen gesteld over ervaringen in het uitgaansleven en binnen de sport.

De incidenten die worden genoemd en beschreven, hebben 'onlangs' en 'dicht bij huis' plaatsgevonden. Het gaat niet alleen om een keer uitgescholden worden op straat, maar een deel van de mannen en vrouwen ervaart in de eigen woonwijk en in de eigen werkomgeving, dus van bekenden, regelmatig vijandigheid.

Het onderzoek schetst een beeld van de situatie in heel Kennemerland⁸. Hoewel de meerderheid van de respondenten in Haarlem woont, doen ook steeds meer LHBT's uit omliggende gemeenten mee. Wij hebben ook naar de postcode gevraagd van de respondenten zodat wij direct een koppeling kunnen leggen tussen wijken, gemeenten en (on)veiligheidsgevoelens.

⁴ In 2014 en 2016 is in maart het Digipanel van de gemeente Haarlem gewijd aan de sociale acceptatie van LHBT's in Haarlem. Dit heeft in 2014 27 aanmeldingen voor het Pink Panel opgeleverd. In 2016 hebben 44 deelnemers van het Digipanel aangegeven mee te willen doen met het Pink Panel.

⁵ 107 emailadressen na meting 2014, 1 afmelding en 37 nieuwe emailadressen = 143 vaste Pink Panel deelnemers.

⁶ Steekproefcalculator.com. Populatie = 26.000. Met een foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95%.

⁷ Dit leverde weinig respons op; daarom zijn we hier weer voortijdig mee gestopt.

⁸ Tot Kennemerland behoren de volgende gemeenten: Uitgeest, Beverwijk, Heemskerk, Velsen, Haarlem, Haarlemmerliede en Spaarnwoude, Heemstede, Zandvoort, Bloemendaal en Haarlemmermeer.

Het Pink Panel is een vorm van belevings- en ervaringsonderzoek; de discriminatie ervaringen zijn niet juridisch getoetst of feitelijk door het Bureau Discriminatiezaken vastgesteld.

Ruimte voor interpretatie

De vraagstelling is vaak open, zonder enige uitleg van begrippen vooraf. Bij sommige vragen levert dit veel ruimte op voor interpretatie. Zo wordt er gevraagd naar de eigen ervaringen met vijandigheid of discriminatie vanwege haar of zijn homo- of biseksualiteit. Het Bureau Discriminatiezaken heeft niet vooraf gedefinieerd wat onder discriminatie, intolerantie of veiligheid wordt verstaan. Wel worden er antwoordkeuzes aangeboden. De respondent verwoordt zijn of haar eigen ervaring en wij hebben de antwoorden zo feitelijk mogelijk weergegeven.

Pink Panel - meting maart-juni 2017

In deze rapportage doen wij verslag over de meting die in de periode maart-juni 2017 plaatsvond, waarbij wij de deelnemers vragen naar hun ervaringen in het afgelopen jaar. De uitspraken hebben dus ook betrekking op een deel van het jaar 2016. Wij vergelijken de uitkomsten zoveel mogelijk met de uitkomsten in de voorgaande jaren.

Respons

Alle Pink Panel deelnemers kregen een digitale link van het onderzoek per e-mail toegestuurd. Daarnaast konden mensen direct naar het onderzoek via onze website of facebook pagina of via onze twitter-oproepen. 874 geïnteresseerde personen hebben een kijkje genomen bij het onderzoek, 169 personen zijn daadwerkelijk begonnen met het invullen van de vragenlijst en uiteindelijk leidde dit tot 145 bruikbare, waarvan 135 volledig ingevulde, enquêtes. De resultaten worden steeds weergegeven over de respondenten die de betreffende vraag beantwoord hebben. Dit aantal kan dus per vraag verschillen.

Wie zijn de respondenten van het Pink Panel?

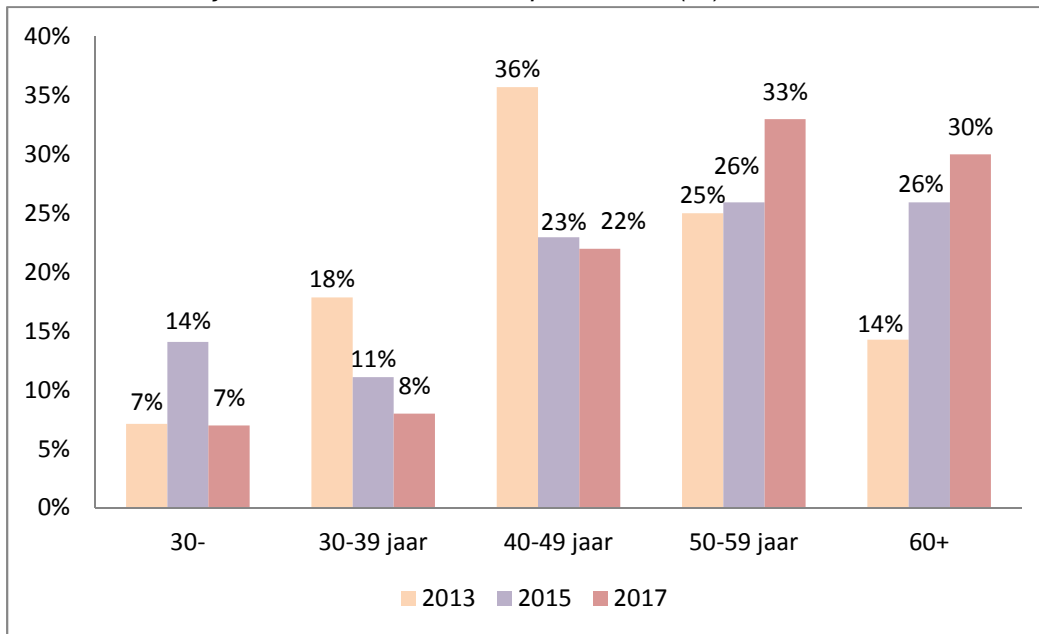
De Pink Panel respondenten zijn:

- 80 mannen met een homoseksuele gerichtheid (55%)
- 6 mannen met een biseksuele gerichtheid (4%)
- 48 vrouwen met een lesbische gerichtheid (33%)
- 7 vrouwen met een biseksuele gerichtheid (5%)
- 4 personen (3%) hebben 'anders' ingevuld

Van de 145 respondenten wonen er 100 in de gemeente Haarlem, elf in Haarlemmermeer, zeven in Velsen, vier in Bloemendaal en drie in respectievelijk Beverwijk, Heemskerk en Heemstede. De overige respondenten wonen verspreid over de regio Kennemerland. Negen respondenten wonen buiten de regio, maar enkelen daarvan werken in de regio. Van één respondent is de woonplaats niet bekend.

Het Pink Panel is een wat ouder gezelschap met een gemiddelde leeftijd van 53 jaar (2017). In 2015 zagen we een tijdelijke verjonging van de deelnemers met een gemiddelde leeftijd van 48 jaar. De meeste respondenten vallen in de categorieën 50-59 jaar en 60-plus. De groep 60+ bestaat uit 43 ouderen, waarvan dertien personen 70+ zijn.

Grafiek 1. Leeftijd van de Pink Panel respondenten (%)

Er heeft volop online werving plaatsgevonden om deel te nemen aan het onderzoek waarbij we een jongere populatie LHBT's hoopten aan te spreken. Dit is echter nauwelijks gelukt.

Het overgrote deel van de respondenten is Nederlander met een autochtone achtergrond, namelijk 141 van de 145 (97%). Verder hebben de respondenten de volgende achtergronden: Caraïbisch/Nederlands, Indisch/Nederlands, Spaans en Duits.

2. Resultaten Pink Panel

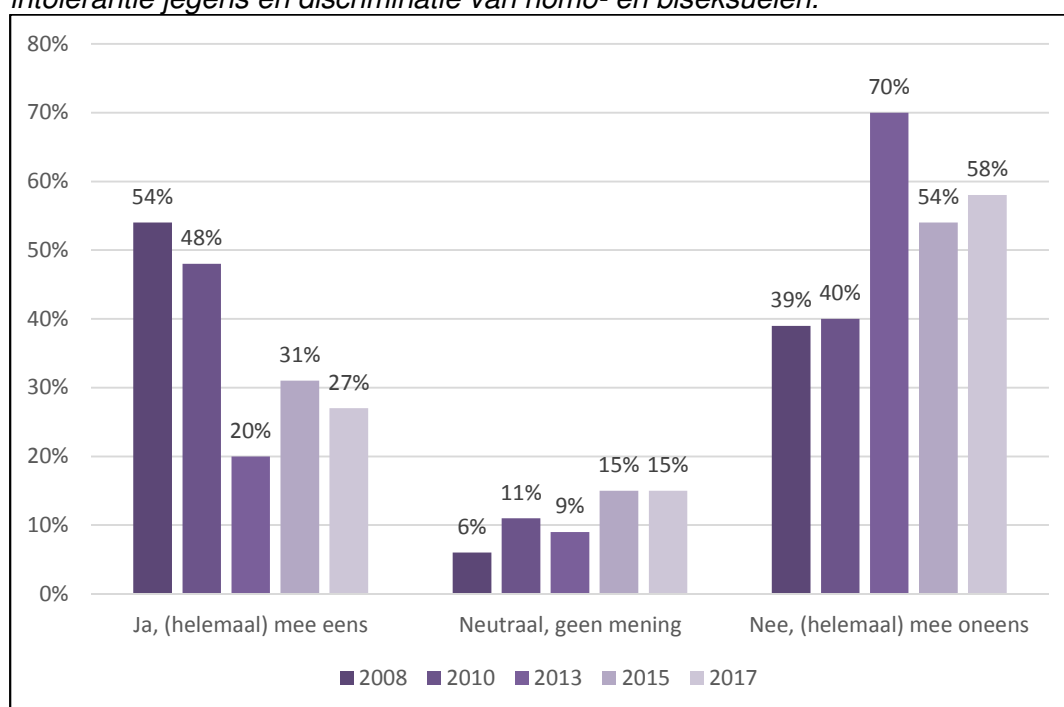
2.1 Veiligheidsbeleving

2.1.1 Verhalen van anderen

Om de veiligheidsbeleving van LHBT's te meten, vragen wij naar antwoorden op algemene stellingen. Dit geeft een beeld van het algemene klimaat van acceptatie van homo- en biseksuelen, zoals de respondenten dit ervaren.

Verhalen van anderen zijn van invloed op de veiligheidsbeleving: het maakt mensen bewust van de eigen kwetsbaarheid. Hieronder worden de antwoorden van de Pink Panel respondenten weergegeven.

Grafiek 2. Stelling. Het afgelopen jaar hoor ik in mijn directe omgeving steeds meer verhalen van intolerantie jegens en discriminatie van homo- en biseksuelen.

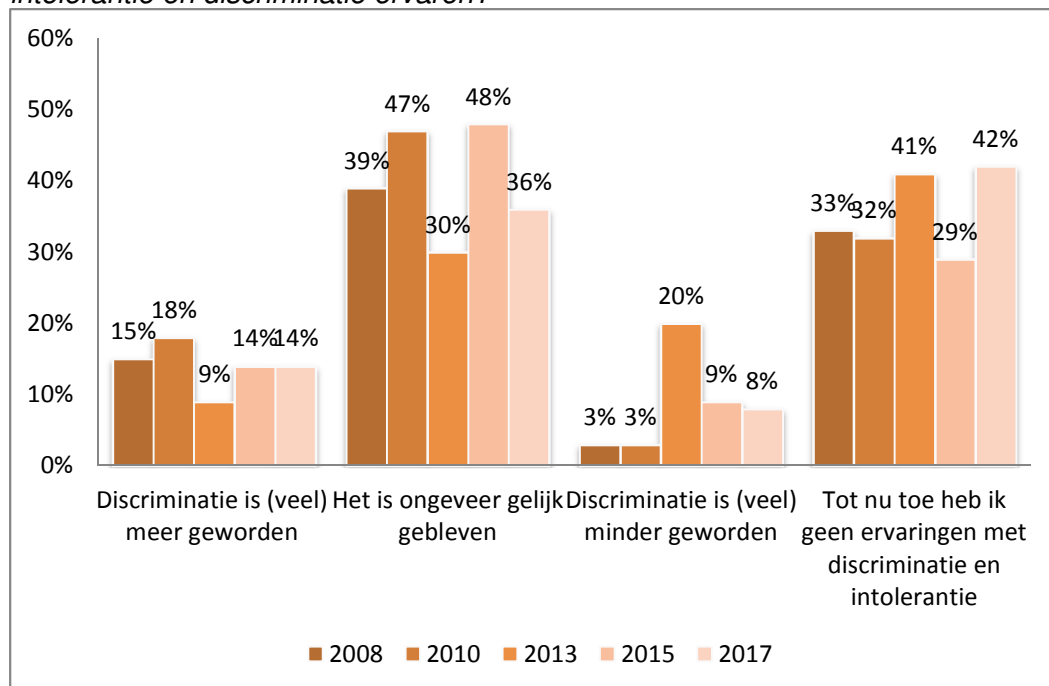
Een ruime meerderheid van 58% is het oneens met de stelling dat zij steeds meer verhalen van homovijandigheid en discriminatie jegens homo-en biseksuelen horen. Dat is een goede ontwikkeling die doorzet.

De groep die het ééns is met de stelling is steeds kleiner geworden – opvallend klein in 2013-, maar ligt in 2017 nog op rond een kwart van de respondenten.

2.1.2 Eigen ervaringen (algemeen)

Ook met de volgende vraag willen we laten zien of het gevoel van veiligheid de afgelopen jaren is veranderd. Het antwoord op deze vraag zegt meer over de eigen ervaringen van de respondenten dan de stelling in grafiek 2. Het Bureau Discriminatiezaken heeft vooraf geen definitie gegeven van intolerantie en discriminatie. Het betreft hier een eigen interpretatie van de respondenten.

Grafiek 3. Als u het afgelopen jaar vergelijkt met voorgaande jaren, heeft u dan zelf meer intolerantie en discriminatie ervaren?

De grafiek laat zich lastig lezen door alle fluctuaties. De uitkomsten schurken elk jaar tegen elkaar aan, met als uitzondering de meting 2013 (over het jaar 2012, Haarlem Roze stad).

Het aantal mensen dat in 2017 aangeeft dat zij het afgelopen jaar meer homovijandigheid en discriminatie hebben ervaren is gelijk gebleven en zit op het niveau van vorig jaar en van 2008. Het gaat om 14% van de respondenten.

Het aantal mensen dat meent dat zij minder homovijandigheid hebben ervaren (8%) is ook vrijwel gestabiliseerd ten opzichte van 2015.

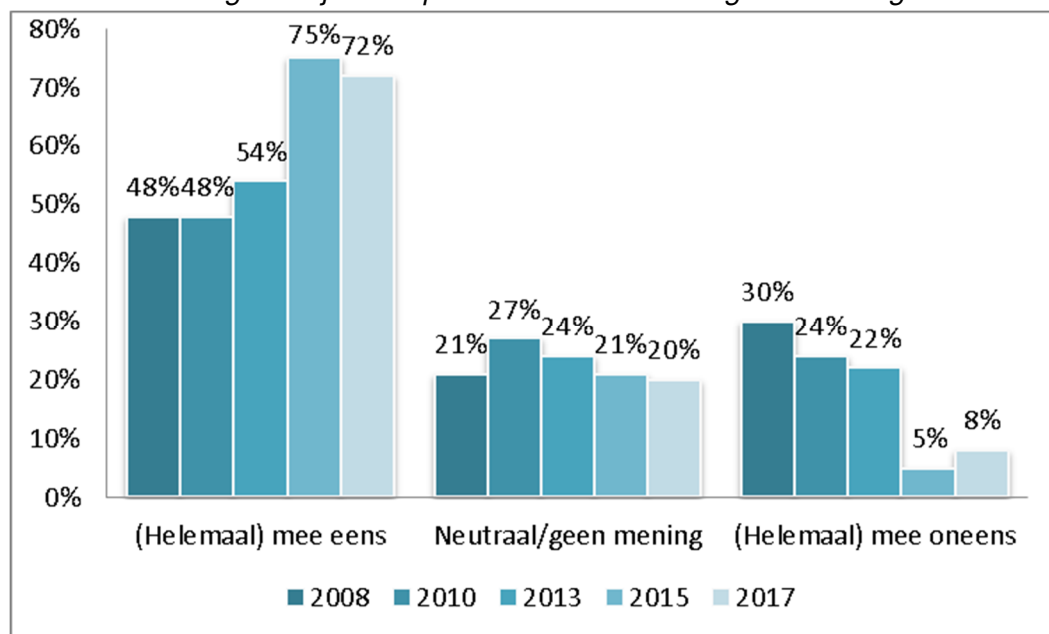
Een grote groep (36%) zegt dat het ongeveer hetzelfde is gebleven. Het percentage respondenten dat aangeeft dat zij tot nu toe geen ervaring(en) heeft met discriminatie ligt dit jaar heel hoog, op 42%.

Terugkijkend op de onderzoeksresultaten van het Haarlem Roze Stad jaar (2012, meting 2013) zien we dat in grafiek 2 en 3 opvallend afwijkende antwoorden zijn gegeven in vergelijking met de andere jaren. Men hoorde opvallend weinig verhalen over homovijandigheid en het gevoel leefde dat discriminatie 'veel minder was geworden', met 20% het hoogste percentage in de afgelopen tien jaar. Ruim 40% gaf aan 'tot nu toe helemaal geen ervaring' met discriminatie te hebben.

2.1.3 Veiligheidsgevoel woonplaats

Hoe veilig voelen LHBT's zich in hun eigen woonplaats? Om hier meer inzicht in te krijgen is deze stelling opgenomen in de vragenlijst. In voorgaande jaren luidde de stelling als volgt: *In mijn gemeente zijn de meeste straten veilig voor homoseksuelen*. In 2015 is de stelling enigszins aangepast⁹, omdat deze lastig te interpreteren was; want aan welke straten denken de respondenten? Respondenten hoeven nu geen uitspraak te doen over 'de 'meeste straten', maar meer over het algemene veiligheidsgevoel. Daarbij is woonplaats ook iets concreter dan gemeente. De essentie van de stelling, het meten van het gevoel van veiligheid in een wat ruimere woonomgeving dan alleen de eigen wijk, is echter onveranderd gebleven.

Grafiek 4. Stelling: *In mijn woonplaats is het over het algemeen veilig voor homo- en biseksuelen*.

In grafiek 4. is de laatste jaren een sterke stijging te zien in het percentage respondenten dat aangeeft het eens te zijn met de stelling. In 2017 denkt circa driekwart van de respondenten dat hun woonplaats over het algemeen veilig is voor LHBT's.

Een kleine groep van 8% denkt dat hun woonplaats over het algemeen niet veilig is voor LHBT's. Zij wonen in Haarlem (9) en Haarlemmermeer (2). Een vijfde van de respondenten heeft hier geen mening over.

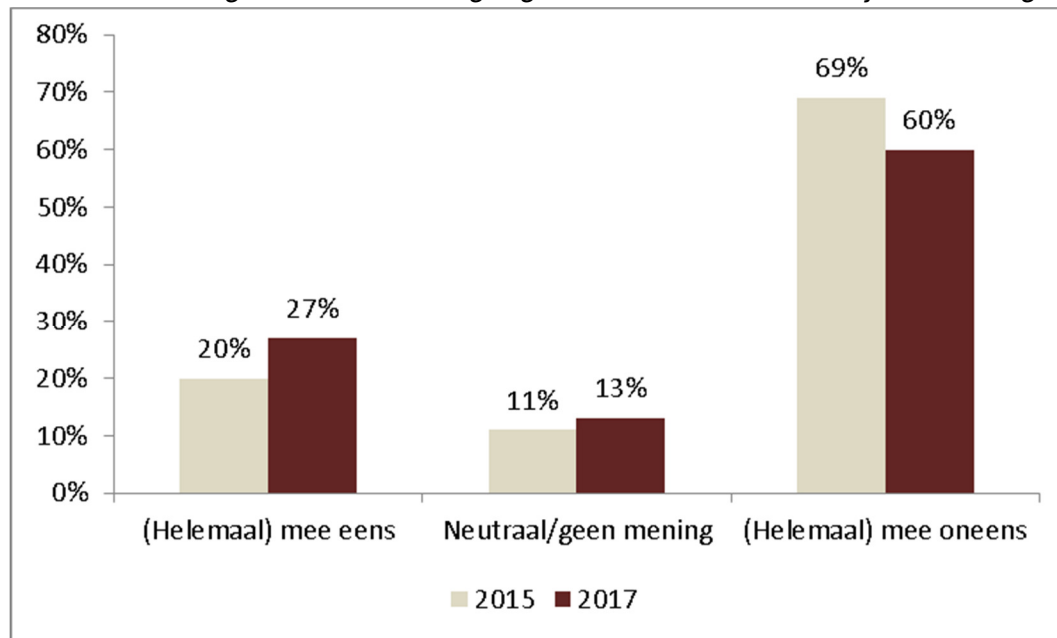
Mogelijk heeft deze positieve verandering te maken met het aanpassen van de stelling sinds 2015; respondenten hoeven geen uitspraak te doen over 'de 'meeste straten' maar over het 'algemene' veiligheidsgevoel. Hoewel door de aanpassing van de stelling niet direct kan worden gesproken van een verbeterd gevoel van veiligheid ten opzichte van vorige jaren is de uitkomst wel een positief gegeven.

⁹ Het effect van deze vraagwijziging lijkt direct zichtbaar. Per 2015 beantwoordt een veel hoger percentage respondenten deze vraag positief.

2.1.4 Voorzichtiger geworden?

Deze stelling is in 2015 in het onderzoek opgenomen.

Grafiek 5. Stelling: Ik ben voorzichtiger geworden in wie ik over mijn seksuele gerichtheid vertel.

Ruim een kwart van de respondenten is voorzichtiger is geworden in wie zij over hun seksuele gerichtheid vertellen. Dit is een duidelijke toename. Het overgrote deel (60%) geeft aan het oneens te zijn met de stelling: zij zijn hiermee niet voorzichtiger geworden.

Er is bewust voor gekozen om de vraagstelling in deze stelling algemeen te houden, om te kijken of deze gedachte leeft onder de respondenten. Van hieruit zou in het vervolgonderzoek gekeken kunnen worden op welke terreinen dit allemaal speelt.

2.2 Acceptatie van homoseksualiteit

2.2.1 Niet te veel opvallen bevordert acceptatie

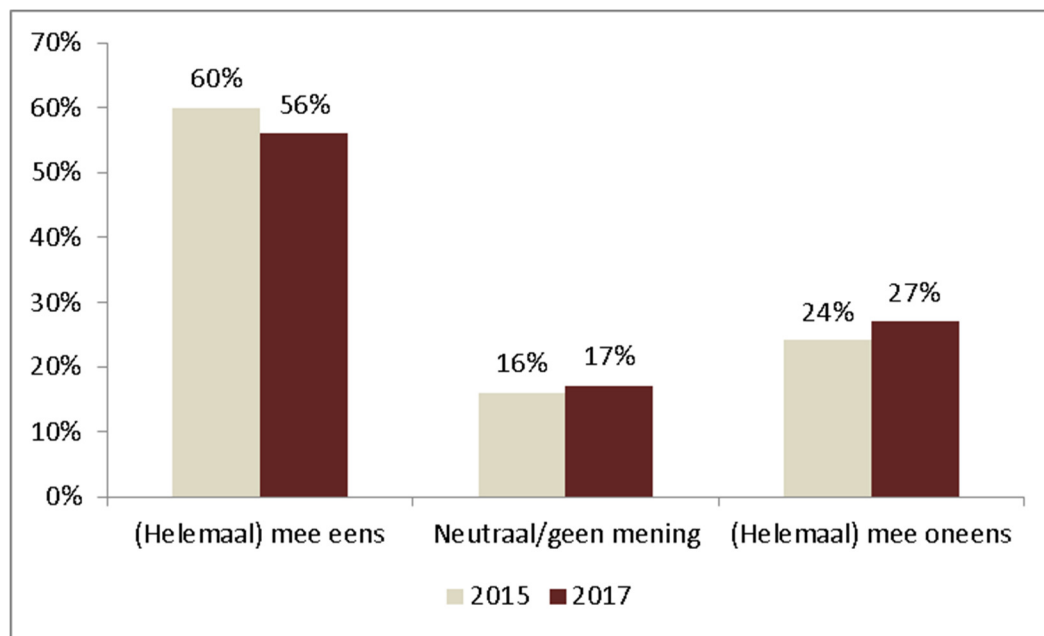
Heteronormativiteit houdt in dat heteroseksualiteit als normaal gezien wordt en homo- (of bi-) seksualiteit als afwijkend van de norm. Als mensen te maken krijgen met een afwijking van de norm reageren ze van nature met een emotionele afweer. Een negatieve houding kan leiden tot negatief gedrag, zoals gebrek aan respect of discriminatie¹⁰.

In het artikel 'De Nederlandse homo-paradox' op de website stedenintransitie.nl van mei 2015 wordt gesproken over de heersende heteronormativiteit in de gehele Nederlandse samenleving, zowel onder de autochtone als allochtone bevolking. Heteronormativiteit zou toenemen in Nederland en ook steeds meer door LHBT's zelf worden geïnternaliseerd.

Onderstaande stelling in grafiek 6. gaat over heteronormativiteit in de sociale omgeving van LHBT's. Wanneer respondenten het met deze stelling eens zijn, lijkt dit te wijzen op de overtuiging dat in de sociale omgeving de heteronorm overheerst. De ruime meerderheid van de respondenten is het eens met deze stelling; zij hebben het idee dat zij gemakkelijker geaccepteerd worden als zij zich niet te opvallend gedragen als homo- of biseksueel.

Een klein deel van de respondenten bevestigt deze uitkomsten in de antwoorden op de vraag waarom zij zich veilig voelen in hun eigen woonomgeving: ik heb een 'totaal niet gay stereotype voorkomen'; 'ik gedraag mij niet opvallend' en 'zolang je je aanpast, is het oké'.

Grafiek 6. Stelling: Als ik mij niet te opvallend gedraag als homo- of biseksueel word ik gemakkelijker geaccepteerd.

¹⁰ bron: edudivers

2.2.2 Activiteiten rondom acceptatie van LHBT's in gemeenten

In veel gemeenten wordt de laatste jaren meer gedaan aan het verbeteren van de zichtbaarheid en de acceptatie van homoseksualiteit. Bijvoorbeeld met activiteiten rondom de Coming Out dag op 11 oktober. Sommige initiatieven komen voort uit het Regenboogplan (alleen in Haarlem), andere uit de gemeenten zelf of het zijn particuliere activiteiten.

De gemeente Haarlem is een regenbooggemeente en werkt samen met de 'regenboog-partners': het COC Kennemerland, Gay-Haarlem en het Bureau Discriminatiezaken. Enkele concrete activiteiten vanuit het regenboogplan:

- Vier Regenboog-ambassadeurs zetten zich vrijwillig in om de zichtbaarheid en de acceptatie van de LHBT-populatie te vergroten. Zij vertegenwoordigen ieder een specifiek terrein: ouderen, jongeren, migranten en sport.
- Maandelijks Roze Salon, een ontmoetingsbijeenkomst voor oudere LHBT's met lezingen en onderlinge ontmoeting.

Vanuit de gemeente Haarlem zelf:

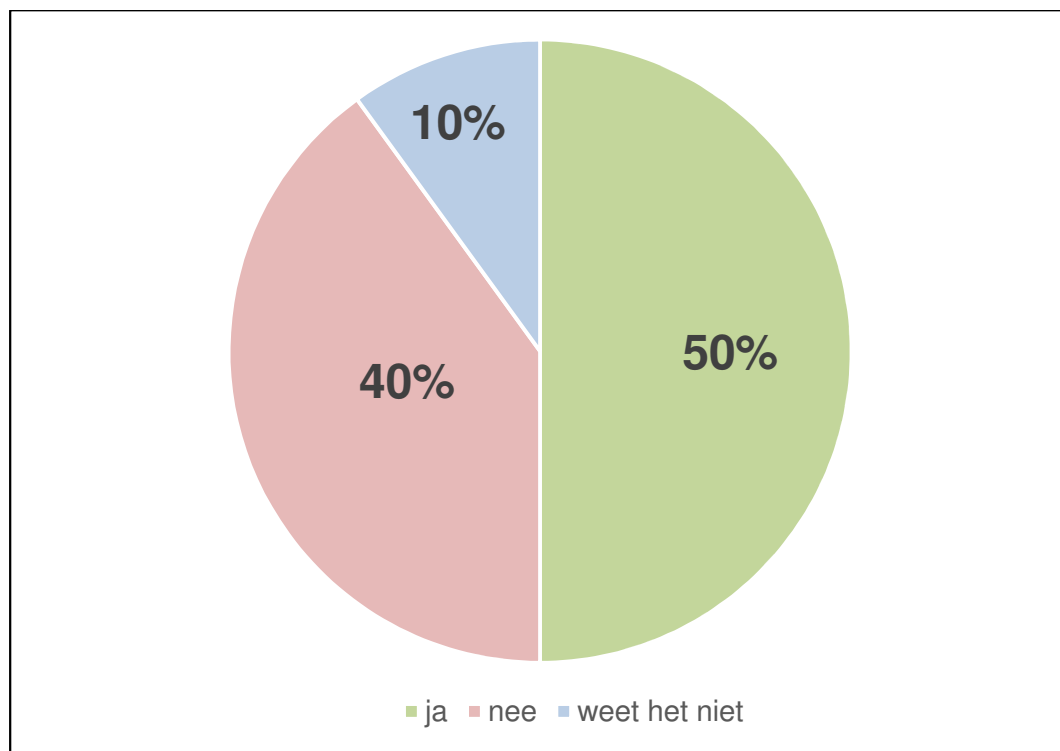
- In migranten- en vluchtelingenkringen wordt homoseksualiteit bespreekbaar gemaakt door het inzetten van de "changemakers methodiek". De uitvoering is in handen gelegd van Vluchtelingen Organisaties Nederland (VON) samen met zelforganisaties met een Turkse, Marokkaanse en Somalische achtergrond.
- De gemeente Haarlem heeft een paragraaf over LHBT-acceptatie in de Sportnota opgenomen. De gemeente zet zich in dat kader in om de 'verklaring gelijke behandeling in de sport' getekend te krijgen door sportverenigingen.

Ook in de gemeente Velsen is een maandelijks Roze Salon van start gegaan (particulier initiatief)

In Haarlemmermeer, Zandvoort en Haarlem ligt een regenboog zebrapad. In een aantal gemeenten wordt de regenboogvlag gehesen op 11 oktober.

Wij hebben de Pink Panel respondenten dit jaar gevraagd of zij iets merken van specifieke activiteiten in hun gemeente. De helft van alle respondenten merkt hier iets van, circa 40% merkt hier niets van en 10% weet het niet. Als we alleen kijken naar de Haarlemse respondenten zien we een hogere uitkomst: 59% merkt iets van de regenboogactiviteiten.

Grafiek 7. *Veel gemeenten doen de laatste jaren meer aan het verbeteren van de zichtbaarheid en de acceptatie van homoseksualiteit. Merkt u daar iets van in uw gemeente?(2017)*

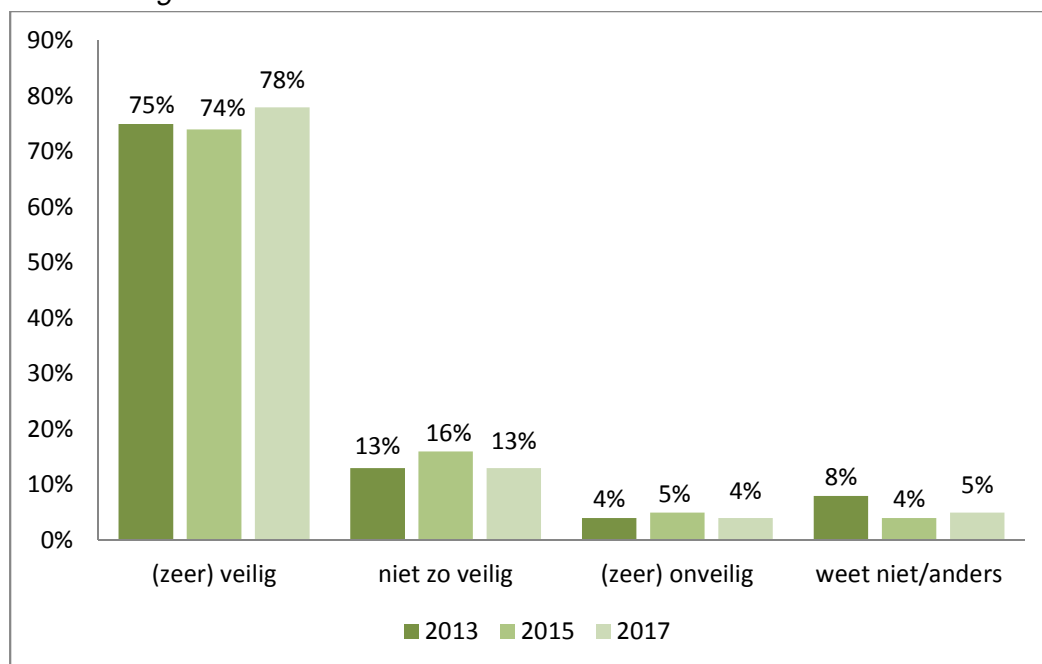
De Haarlemmers die de activiteiten opmerken noemen vooral de regenboogvlag die wordt gehesen op het stadhuis tijdens Coming Out dag. Ook is het Regenboogpad op de Parklaan bij velen bekend. Het jaarlijkse ontbijt op 11 oktober en de Roze Salon worden een enkele keer genoemd. Men leest over de activiteiten in kranten of op sociale media, sommigen nemen er ook aan deel.

2.3 Eigen woonwijk

2.3.1 Veiligheidsgevoel in eigen wijk

Per 2013 is een vraag toegevoegd over hoe veilig men zich voelt om in zijn of haar eigen wijk voor zijn of haar seksuele gerichtheid uit te komen, naast de stellingen over hand in hand lopen en kussen. De antwoordcategorieën lopen uiteen van zeer veilig tot zeer onveilig.

Grafiek 8. Hoe veilig voelt u zich om in uw eigen wijk uit te komen voor uw lesbische, homo- of biseksuele gerichtheid?

De overgrote meerderheid van 78% van de respondenten voelt zich (zeer) veilig om in de eigen woonwijk voor zijn/haar seksuele gerichtheid uit te komen. 13% voelt zich niet zo veilig en 4% voelt zich (zeer) onveilig om hiervoor uit te komen in de eigen wijk.

Van de zes respondenten die zich (zeer) onveilig voelen om voor zijn/haar seksuele gerichtheid uit te komen, wonen er vier in Haarlem en twee in Haarlemmermeer. De inwoners van Haarlemmermeer geven geen opgave van reden. De Haarlemmers merken het volgende op:

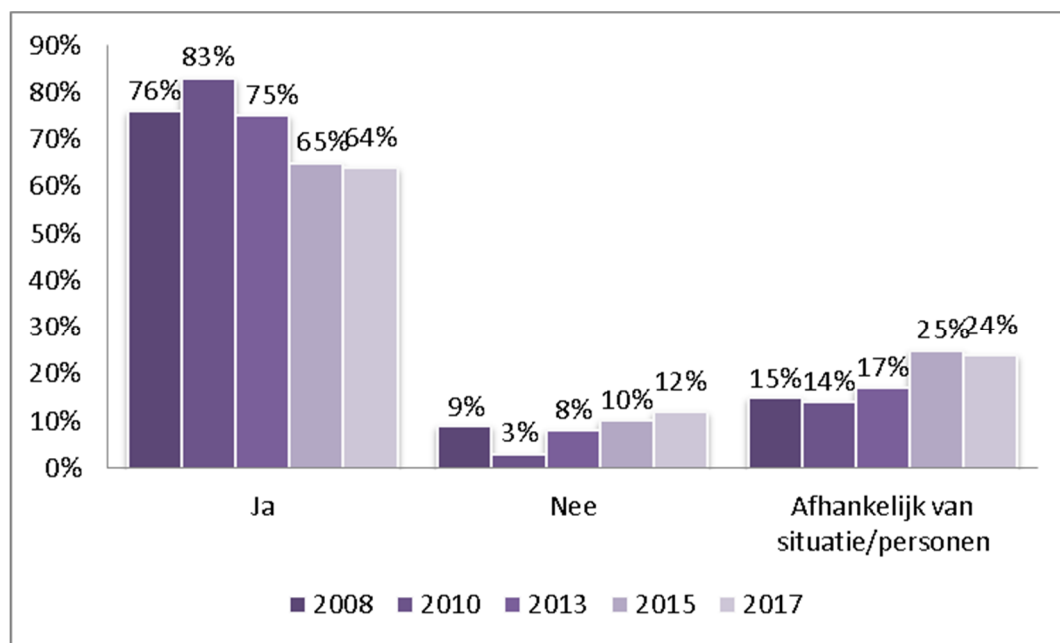
- *Ik voel me onveilig door negatieve uitlatingen over flikkers en potten, etc. (Meerwijk)*
- *Er wonen hier veel allochtonen (Europawijk)*
- *Er wonen veel religieuze en weinig mondaine mensen in mijn wijk (geen postcode bekend)*
- *Islamisering (rond Generaal Cronjéstraat)*

2.3.2 Openlijk uitkomen voor seksuele gerichtheid

Veel mensen voelen zich veilig om voor hun seksuele gerichtheid uit te komen, dat zien we in bovenstaande paragraaf. Maar kómen mensen hier dan ook voor uit?

In voorgaande jaren werd gevraagd of respondenten voor hun seksuele gerichtheid uitkomen in hun straat én wijk. Sinds 2015 is deze vraag specifiek gesteld over alleen de eigen straat, omdat dit onderwerp dichtbij meer speelt dan in de gehele wijk. De gegevens van eerdere jaren gaan wel over straat én wijk.

Grafiek 9. Komt u in uw eigen straat openlijk uit voor uw homo- of biseksuele gerichtheid?

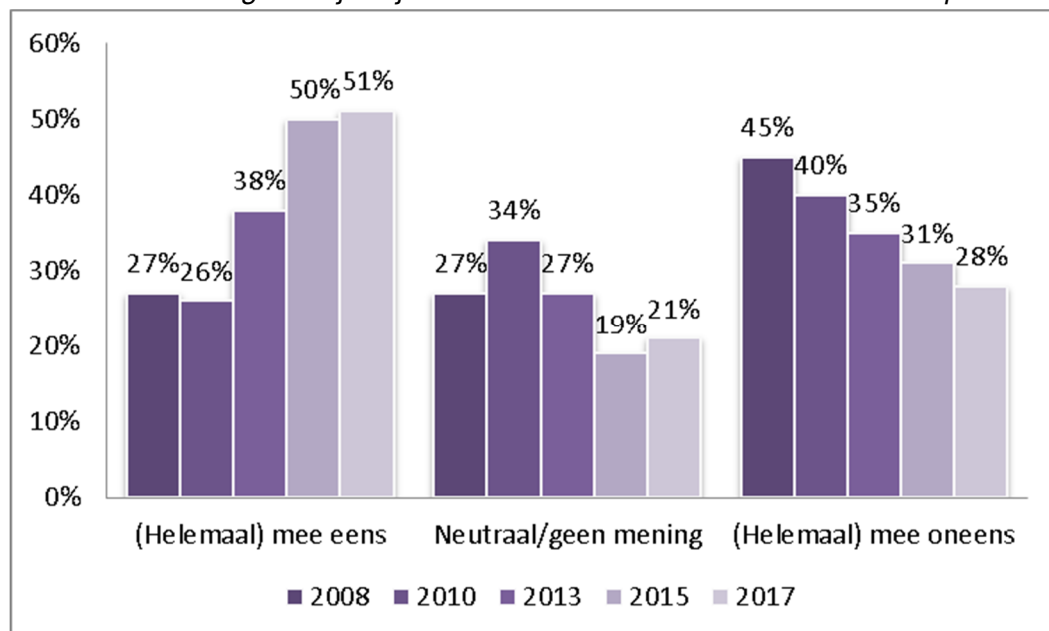
De meerderheid van de respondenten (64%) komt openlijk uit voor haar of zijn homo- of biseksuele gerichtheid in de eigen straat, maar er is sprake van een dalende trend.

Steeds meer mensen laten het van de situatie of de personen afhangen. Het lijkt of mensen in hun eigen woonomgeving steeds voorzichtiger worden. Eerder, in paragraaf 2.1.4, zagen we ook al een bevestiging dat LHBT's voorzichtiger worden over wie zij over hun seksuele gerichtheid vertellen.

2.3.3 Hand in hand lopen

De vraag over het hand in hand lopen wordt hier gebruikt als symbool voor het openlijk uitkomen voor een relatie met iemand van dezelfde sekse. Als dat geen problemen oplevert dan kan dat worden gezien als een indicatie voor een gevoel van veiligheid.

Grafiek 10. Stelling: In mijn wijk kunnen homoseksuelen hand in hand lopen.

51% van de respondenten is het hier (helemaal) mee eens, zij vinden dat zij in hun eigen woonwijk hand in hand kunnen lopen. Dit percentage is opnieuw (licht) toegenomen in vergelijking met voorgaande jaren. Dit betekent dat een kleiner wordend aandeel het hiermee oneens is geworden: 28% meent niet hand in hand te kunnen lopen in de eigen wijk, dit was 45% in 2008.

We kunnen voorzichtig concluderen, gezien de kleine aantallen, dat hier sprake is van een positieve ontwikkeling.

Opvallend is dat een redelijk groot deel van de respondenten aangeeft hierover geen mening te hebben. Mogelijk voelen zij geen behoefte om hand in hand te lopen of hebben ze het idee dat het afhangt van de situatie (bijvoorbeeld wie ze tegenkomen) of zij wel of niet hand in hand kunnen lopen. Of men weet het eenvoudigweg niet.

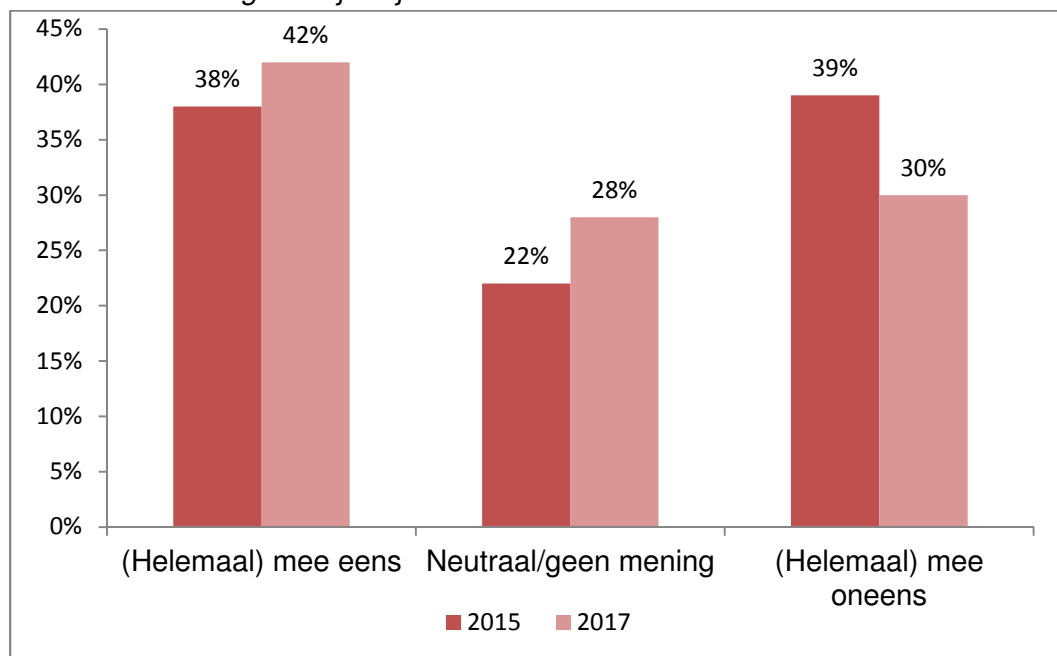
Meer dan een kwart (28 procent) van de ondervraagde Nederlanders in een onderzoek van het Sociaal Cultureel Planbureau heeft er moeite mee als homo's op straat hand in hand lopen¹¹.

¹¹ "Wel trouwen, niet zoenen". De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. SCP, 2015.

2.3.4 Kussen in het openbaar

In 2015 is een stelling over elkaar kussen op straat toegevoegd, aangezien dit nog wat intiemer is dan hand in hand lopen. Hebben LHBT's het idee dat zij dit kunnen doen in hun eigen wijk? Als dit het geval is, getuigt dit van een hoog veiligheidsgevoel.

Grafiek 11. Stelling. In mijn wijk kunnen homoseksuelen elkaar kussen.

De groep (42%) die meent dat homoseksuelen elkaar in de wijk kunnen kussen is groter geworden. Het aantal respondenten dat het hier niet mee eens is, is gedaald. Een relatief grote groep heeft hier geen mening over of weet het niet.

In vergelijking met de vraag over het hand in hand kunnen lopen, zien we dat beduidend minder respondenten (42% ten opzichte van 51%) het idee hebben dat ze elkaar kunnen kussen in hun eigen wijk dan dat ze hand in hand kunnen lopen.

Maar de ontwikkeling is wel positief, evenals bij hand in hand lopen.

Twee zoenende mannen in het openbaar wordt door 35 procent van de Nederlandse bevolking als aanstootgevend beschouwd. Over twee zoenende vrouwen zijn de ideeën iets positiever, al vindt 24 procent dat ook niks. Bij een zoenend heterokoppel is dat 12 procent¹². In Haarlem ligt het percentage dat het aanstootgevend vindt als twee mannen zoenen beduidend lager: 19%¹³. Ook zoenende vrouwen worden minder aanstootgevend gevonden. 16 procent van de Haarlemmers vindt dit ergerlijk.

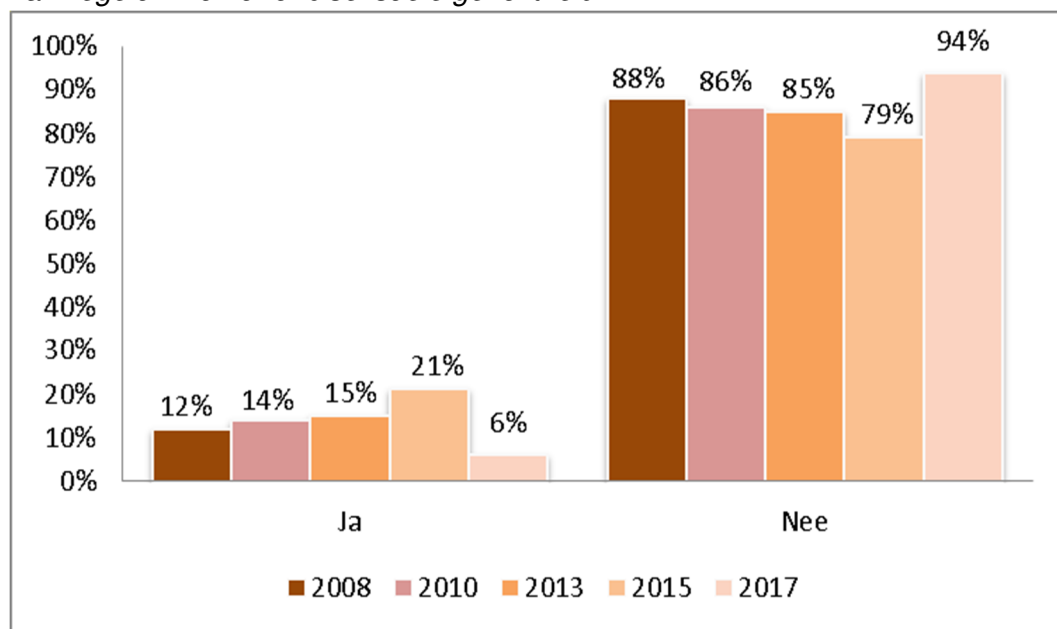
¹² "Wel trouwen, niet zoenen". De houding van de Nederlandse bevolking tegenover lesbische, homoseksuele, biseksuele en transgender personen. SCP, 2015.

¹³ Digipanel Haarlem, Acceptatie LHBT in Haarlem, 2016. Het hele rapport is te downloaden op haarlem.nl

2.3.5 Ervaringen met discriminatie of homovijandigheid

Naast gevoelens van (on)veiligheid is het uiteraard belangrijk om te weten of en hoe vaak LHBT's in de eigen woonwijk te maken krijgen met vervelende incidenten zoals beledigende opmerkingen of schelden vanwege hun seksuele gerichtheid.

Grafiek 12. Heeft u het afgelopen jaar in uw eigen straat of wijk intolerantie of discriminatie ervaren vanwege uw homo- of biseksuele gerichtheid?

*in 2015 was sprake van een afwijkende vraagstelling, er werden twee aparte vragen gesteld over straat en wijk. De andere jaren is één gecombineerde vraag gesteld over straat of wijk.

De overwegende meerderheid (94%) heeft het afgelopen jaar in de eigen straat of wijk geen homovijandigheid of discriminatie ervaren vanwege haar/zijn seksuele gerichtheid. Een opvallend sterke daling. Van de respondenten geeft 6% aan dat zij een incident hebben meegemaakt. Meer mannen dan vrouwen hadden hier last van.

Het hoge percentage in 2015 had waarschijnlijk te maken met de opgesplitste (en later weer samengevoegde) vraagstelling van dit jaar over straat en wijk. Maar dan nog is het percentage van 6% opvallend laag in vergelijking met de jaren van voor 2015.

In het Digipanel¹⁴ is in 2016 ook gevraagd of LHBT's het afgelopen jaar te maken hadden met vijandig gedrag in de eigen straat of in de woonwijk. Hieruit kwam naar voren dat 7% van de LHBT's hiermee te maken had in de eigen straat, en 11% in de eigen woonwijk.

Om welk soort incidenten gaat het?

Zoals te zien is in onderstaande tabel gaat het bij de ervaren homovijandigheid of discriminatie om een verscheidenheid aan incidenten, waarvan de voornaamste beledigende opmerkingen en schelden zijn. Ook bedreiging/agressief gedrag/geweld komt redelijk vaak voor.

¹⁴ Digipanel Haarlem, Acceptatie LHBT in Haarlem, 2016

Het gaat om 8 respondenten die hiermee ervaring hebben gehad. Ze noemen 22 uitingen, waarvan er soms meer tot één incident kunnen worden gerekend (in totaal 18 incidenten).

Tabel 1. Om welk soort gedrag/uitingen ging het? Meer antwoorden mogelijk.

Incident	2017 abs.
Beledigende opmerkingen	6
Schelden	6
Bedreiging/Agressief gedrag/Geweld	4
Pesten/Roddelen/Negeren	3
Botsing religie versus seks. gerichtheid	2
Vernieling van eigendommen	1
Totaal	22

Van de 8 respondenten die met homovijandigheid of discriminatie in de eigen straat of wijk te maken hebben gehad wonen er zes in Haarlem, één in Haarlemmermeer en één in Haarlemmerliede.

2.3.6 Wie zijn veroorzakers en welke actie wordt ondernomen?

Het gaat om kleine aantallen, maar de respondenten geven aan dat vooral onbekende jongeren, volwassenen uit de straat en de directe burens zich homovijandig gedragen.

De vraag over hoe mensen reageren op een incident met een discriminerend karakter is in 2013 toegevoegd. Wij menen dat het belangrijk is om te weten óf en hoe mensen naar aanleiding hiervan handelen. Een groot deel (33%) van de mensen doet niets. Een ander groot deel (27%) neemt contact op met de politie of doet aangifte. Soms spreekt men direct de dader aan op zijn of haar gedrag.

Respondenten melden het incident zelden bij het Bureau Discriminatiezaken of bij een belangenorganisatie. Er is 1 keer melding van gemaakt. Verder geven deelnemers aan er iets anders mee te doen: emotionele steun zoeken bij vrienden, het incident plaatsen op sociale media.

17 incidenten

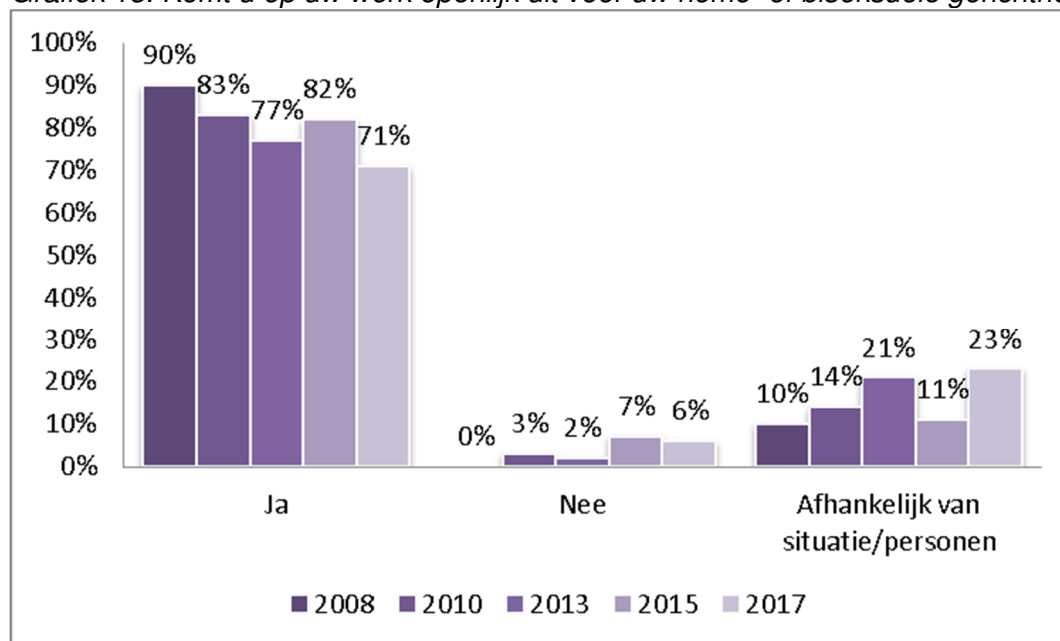
zijn niet gemeld bij politie, Bureau Discriminatiezaken of andere ondersteunende organisaties.

2.4 De werkomgeving

2.4.1 Openlijk uitkomen voor seksuele gerichtheid

Van de Pink Panel respondenten heeft 74% werk. Hiervan werken 17 personen in het openbaar bestuur (gemeente, provincie, rijksoverheid), negen in de gezondheidszorg/welzijnssector, acht in het onderwijs, zeven in de (detail)handel en zes als zelfstandig ondernemer. De anderen werken onder meer in de horeca, vervoer en communicatie, de industrie, de culturele sector en in de ICT.

Grafiek 13. Komt u op uw werk openlijk uit voor uw homo- of biseksuele gerichtheid?

Het grootste deel van de respondenten komt op het werk zonder voorbehoud uit voor zijn of haar seksuele gerichtheid. Maar we zien hier wel een sterk dalende lijn: in 2008 kwam nog 90% openlijk uit voor haar of zijn homo- of biseksuele gerichtheid; in 2017 is dat gedaald naar 71%. Circa een kwart van de respondenten laat het afhangen van de situatie en/of personen.

Aan de respondenten die aangeven niet voor hun seksuele gerichtheid uit te komen op hun werk of dit af te laten hangen van de situatie of de persoon is, sinds 2015, gevraagd wat hiervan de redenen zijn.

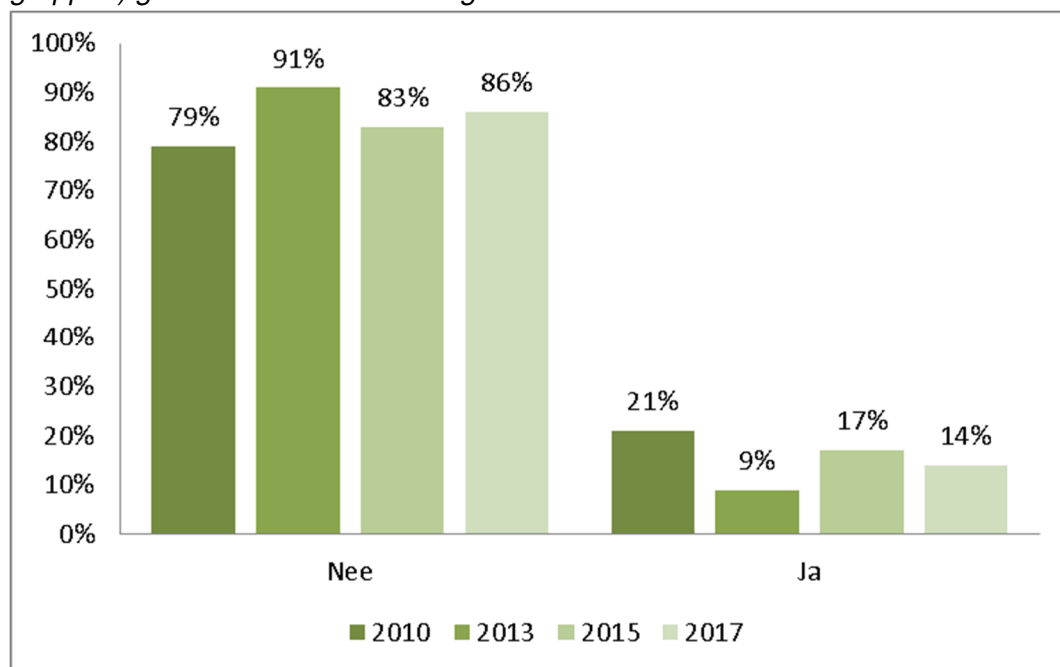
In 2017 vinden de meesten hun seksuele voorkeur niet relevant (37%), maar er is ook angst voor negatieve reacties van collega's of leidinggevenden (24%). Een deel (17%) geeft aan dat het anderen niets aangaat en sommigen (9%) willen niet als homo-, biseksueel of lesbiënne bekend staan. De rest geeft andere antwoorden.

Twee docenten geven aan dat hun collega's wel weten van hun seksuele geaardheid, maar tegenover leerlingen vertelt men het niet of is men zeer terughoudend.

2.4.2 Ervaring met discriminatie of homovijandigheid op het werk?

Sinds 2010 vragen we of mensen op het werk te maken hebben met opmerkingen en/of grappen die refereren aan hun seksuele gerichtheid en die zij als vervelend ervaren.

Grafiek 14. Heeft u zelf op uw werk het afgelopen jaar weleens opmerkingen (zoals onaangename grappen) gehad over uw seksuele gerichtheid die u als vervelend heeft ervaren?

In grafiek 14. is te zien dat 14% van de 99 (werkende) respondenten het afgelopen jaar vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk. Zowel mannen als vrouwen hebben dergelijke ervaringen. De uitkomsten fluctueren door de jaren heen. In 2017 is er een lichte afname te zien ten opzichte van 2015.

We hebben doorgevraagd over de vervelende opmerkingen die richting de respondenten zijn gemaakt; hoe vaak kwam het voor en om wat voor soort opmerkingen ging het. Hiermee krijgen we meer inzicht in de ernst ervan.

Het overgrote deel, elf van de veertien, van de respondenten die wel eens vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk geeft aan dat dit een enkele keer voorkwam. Bij drie personen kwam het elke maand voor.

Op de vraag om wat voor soort opmerkingen het ging, worden drie typen genoemd:

Grappen:

- *Flauwe grappen over anale seks door collega's (man).*
- *Seksueel getinte grappen, gemaakt door mannelijke leidinggevende en andere mannelijke collega's (vrouw).*

Opmerkingen:

- *Ongepaste seksuele opmerkingen door een collega (vrouw).*

- "Een collega maakt opmerkingen over homoseksuelen die mijns inziens niet kunnen. Daarom vertel ik hem ook niet dat ik zelf homoseksueel ben. Als ik over mijn vriend praat dan heb ik het altijd over mijn vriendin" (man).
- "Toen ik vertelde dat ik homo ben, werd iedereen stil. Een collega zei: 'Kun je je voorstellen dat wij hier stil van worden?' Vervolgens werd deze opmerking gebagatelliseerd door te zeggen dat ze uit Brabant komen; daar zou homoseksualiteit ongebruikelijk zijn".

Verdergaande uitspraken:

- "Er werden neerbuigende uitspraken gedaan richting LHBT's zonder dat een meerdere hier op in ging".
- "Bij een interactief programma gaf een deelnemer als naam 'Vieze Flikker' op".
- "Volgens één van mijn collega's is homoseksualiteit 'tegennatuurlijk'".

Deze laatste opmerkingen behoren eigenlijk al tot de volgende categorie waar wij naar vragen: intolerantie of andere vormen van discriminatie.

Tabel 2. Heeft u zelf het afgelopen jaar op uw werk nog andere vormen van intolerantie of discriminatie ervaren?

	2010	2013	2015	2017
Nee	97%	98%	93%	91%
Ja	3%	2%	7%	9%
Totaal	100%	100%	100%	100%

Toename

De overgrote meerderheid heeft geen andere vormen van homovijandigheid of discriminatie ervaren. Zes respondenten (9%) hebben het afgelopen jaar wel iets dergelijks meegemaakt. Er is sprake van een toename.

Het gaat voornamelijk om beledigende opmerkingen. In tabel 3. wordt een overzicht gegeven. Alle respondenten gaven aan dat dit een enkele keer was voorgekomen.

Tabel 3. Om welk soort incidenten/gedrag ging het?

	2017 abs
Beledigende opmerkingen	4
Benadeling / Ongelijke behandeling	1
Schelden	1
Negeren/Buitensluiten	1
Roddels	1
Pesten	1
Botsingen religie versus seksuele gerichtheid	1
<i>Totaal</i>	<i>10</i>

2.4.3 Wie zijn veroorzakers en welke actie wordt ondernomen?

De veroorzakers van de homovijandige opmerkingen of discriminatie waren in de meeste gevallen één of meer collega's, in drie gevallen waren het klanten en in één geval was het de leidinggevende.

Ook werd gevraagd wat de respondenten gedaan hebben naar aanleiding van dit incident.

Tabel 4. Wat heeft u gedaan bij dit incident/deze incidenten?

	2017 abs
Het incident besproken met mijn collega	3
Ik heb er niets mee gedaan	2
Veroorzakers op een later moment aangesproken op hun gedrag	2
Het incident besproken met mijn leidinggevende	2
Veroorzakers direct aangesproken op hun gedrag	0
Het incident gemeld bij vertrouwenspersoon	0
<i>Totaal</i>	<i>9</i>

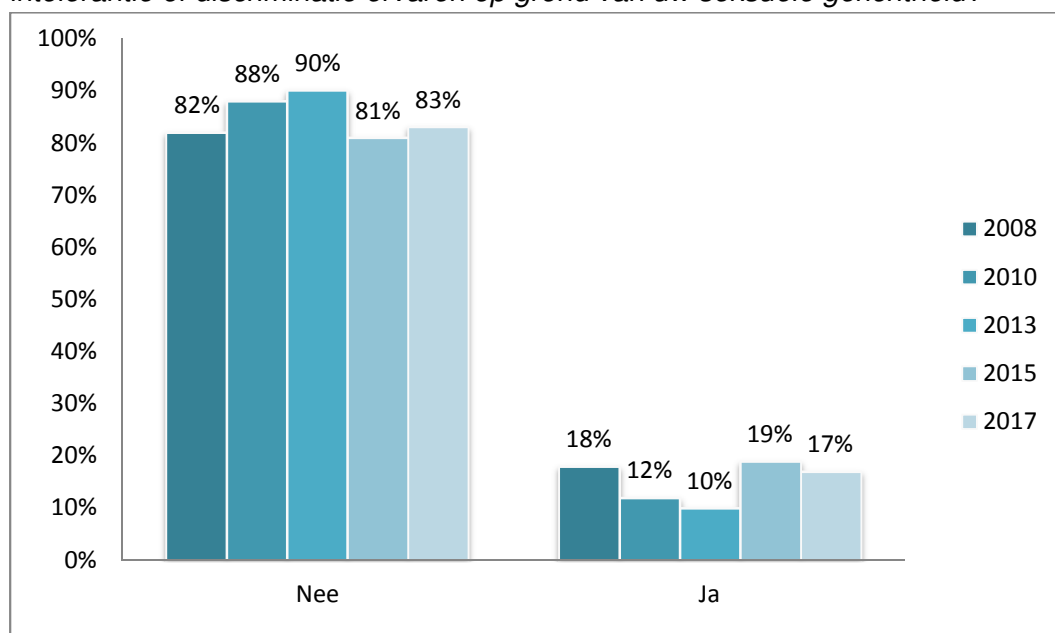
Van de respondenten die vervelende opmerkingen of andere vormen van discriminatie hebben ervaren, hebben vier personen een baan in Haarlem, één persoon werkt in IJmuiden, één persoon in Zandvoort en één in Beverwijk. De overige respondenten die hiermee te maken hebben gehad werken in een gemeente buiten Kennemerland. Van drie mensen is niet bekend in welke plaats zij werkzaam zijn.

2.5 Openbare ruimte

De vragen over de openbare ruimte hebben betrekking op de straat, winkels en het openbaar vervoer.

2.5.1 Ervaringen met discriminatie of homovijandigheid

Grafiek 15. Heeft u zelf het afgelopen jaar in winkels, op straat of in het openbaar vervoer intolerantie of discriminatie ervaren op grond van uw seksuele gerichtheid?

83% van de respondenten heeft het afgelopen jaar geen homovijandigheid of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksuele gerichtheid. Dit betekent dat 17% hiermee wel te maken had. Sinds 2013 zien we een toename.

In het Roze Stad jaar 2012 (meting 2013) geeft 10% aan dat zij te maken hebben gehad met homovijandigheid, het laagste percentage in de gehele meetperiode. Dit is opvallend gezien de vele activiteiten en openheid rondom homoseksualiteit. Overigens staat dit weer in schril contrast met het hoge aantal meldingen van discriminatie op grond van (homo)seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken in 2012.

In het Digipanel¹⁵ in 2016 is ook gevraagd of LHBT's te maken hebben gehad met homovijandig gedrag 'elders' in Haarlem. Hierop gaf 18% een positief antwoord. Het overkwam 4% regelmatig en 14% een enkele keer. NB. 'Elders' is ruimer geformuleerd dan 'in de openbare ruimte'.

Hierbij gaat het vooral om discriminerende opmerkingen en schelden. Vormen van agressie en geweld zijn dit jaar niet genoemd.

¹⁵ Digipanel Haarlem, Acceptatie LHBT in Haarlem, 2016

Tabel 5. Om welk soort incidenten/gedrag ging het? Meer antwoorden mogelijk.

	2017 abs
Discriminerende opmerkingen	10
Schelden	4
Negeren/ Buitensluiten/ Roddels	3
Botsingen religie versus seksuele gerichtheid	2
Ongelijke behandeling	1
<i>Totaal</i>	<i>20</i>

De 12 incidenten betreffen 20 uitingen (meer antwoorden mogelijk).

De meeste incidenten vonden plaats op straat en in het openbaar vervoer. Winkels en horeca worden enkele malen genoemd. Vooral Haarlem wordt genoemd als plaats voorval, in enkele gevallen wordt Amsterdam genoemd.

2.5.2 Welke actie wordt ondernomen?

We zien dat situaties in de openbare ruimte niet snel leiden tot actie. De helft van degenen die dergelijke incidenten meemaakt, heeft er niets mee gedaan. Enkele respondenten geven aan direct een grote mond terug te hebben gegeven, of de veroorzakers op hun gedrag te hebben aangesproken. Een paar mensen hebben het voorval besproken met familie of vrienden.

Er is in geen enkel geval contact opgenomen met de politie of met het Bureau Discriminatiezaken.

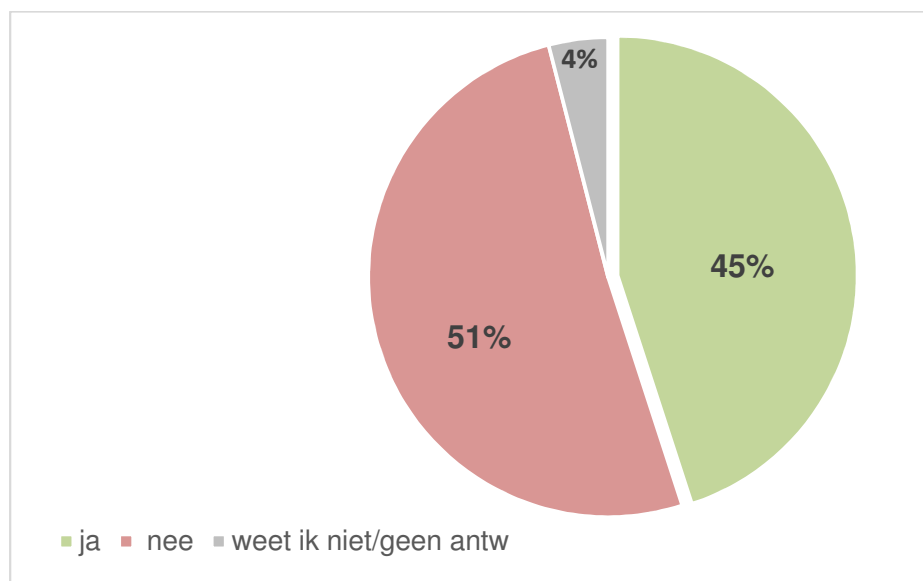
Hierbij constateren wij opnieuw dat **12 incidenten** niet zijn gemeld.

2.6 Politieke voorkeur en stemgedrag

2.6.1 Seksuele gerichtheid van invloed op politieke voorkeur?

Met de landelijke verkiezingen achter ons en de gemeenteraadsverkiezingen in 2018 voor de deur leek het Bureau Discriminatiezaken interessant om te vragen naar het stemgedrag van Pink Panel respondenten en waarom zij bepaalde politieke keuzes maken. De eerste vraag gaat over de invloed van seksuele voorkeur op politieke voorkeur.

Grafiek 16. Is uw seksuele gerichtheid van invloed op uw politieke voorkeur?

We zien hierbij sterk verdeelde meningen. Een kleine restgroep weet het niet of vult 'geen antwoord' in. Circa 40 respondenten geven helemaal geen antwoord op deze vraag.

'Ja, dat is van invloed', zegt 45%. Hiervan stemmen de meesten op D66 (16x), GroenLinks (11x), PvdA (11x) en VVD (9x). Maar ook Partij voor de Dieren (7x), twee maal SP en eenmaal PVV. Op de SGP en DENK is niet gestemd. In de toelichting op de antwoorden komt het volgende vooral naar voren: dat men niet op een christelijke partij stemt, men niet stemt op een partij die moeite heeft met homoseksualiteit. Of men stemt op een partij die opkomt voor LHBT-rechten en deze respecteert of een partij met een positief beleid rondom seksuele diversiteit. Hieronder staan enkele quotes van degenen die 'ja, dat is van invloed' antwoordden.

Het is medebepalend. De partij waarop ik gestemd heb moest wel een heel duidelijk standpunt met betrekking tot acceptatie van homoseksualiteit hebben (D66).

Gelijke rechten voor ieder mens, beleid rond minderheden, beleid voor transgenders, het homohuwelijk, dat zijn belangrijke issues (GroenLinks).

Inburgering en de eis om de Nederlandse samenleving in al zijn facetten te respecteren hebben mij rechtser doen stemmen dan ik ooit gedaan heb (VVD).

Ik stem niet op een conservatieve/christelijke partij en vrouwen en/of homoseksuelen geef ik graag mijn voorkeurstem omdat ik mij daar beter door vertegenwoordigd voel (Partij voor de Dieren).

Vanwege bescherming van eigen land (PVV).

Degenen (51%) die 'Nee, dat is niet van invloed' antwoordden, stemmen het meeste op de PvdA (14x), GroenLinks (12x), VVD (10x) en D66 (9x). Maar ook op SP (8x), Partij voor de Dieren (7x), PVV (4x) en tweemaal CU en tweemaal CDA. VNL en 50plus kregen beiden één stem. Op de SGP en DENK is niet gestemd. Respondenten gaven aan dat er belangrijkere onderwerpen zijn dan homoseksualiteit, dat het gaat om het partijprogramma, dat politieke opinies los staan van seksuele voorkeur òf dat de partij waarop gestemd wordt sowieso LHBT al positief op de agenda heeft staan. Hieronder staan enkele quotes van degenen die 'nee, dat is niet van invloed' antwoordden.

Ik laat alles meewegen (PvdA).

Ik zeg altijd: "Van gay zijn word je heel tolerant". Tolerantie speelt een rol in mijn politieke keuze, maar of mijn seksuele gerichtheid daar een rol in speelt zou ik niet durven zeggen (PvdA).

Ik vind dat jonge mensen te weinig kansen krijgen. Dat staat los van mijn seksuele voorkeur (SP).

Ik stem op de partij die bij mij hoort, maar ik kies wel een LHBT-persoon (VVD).

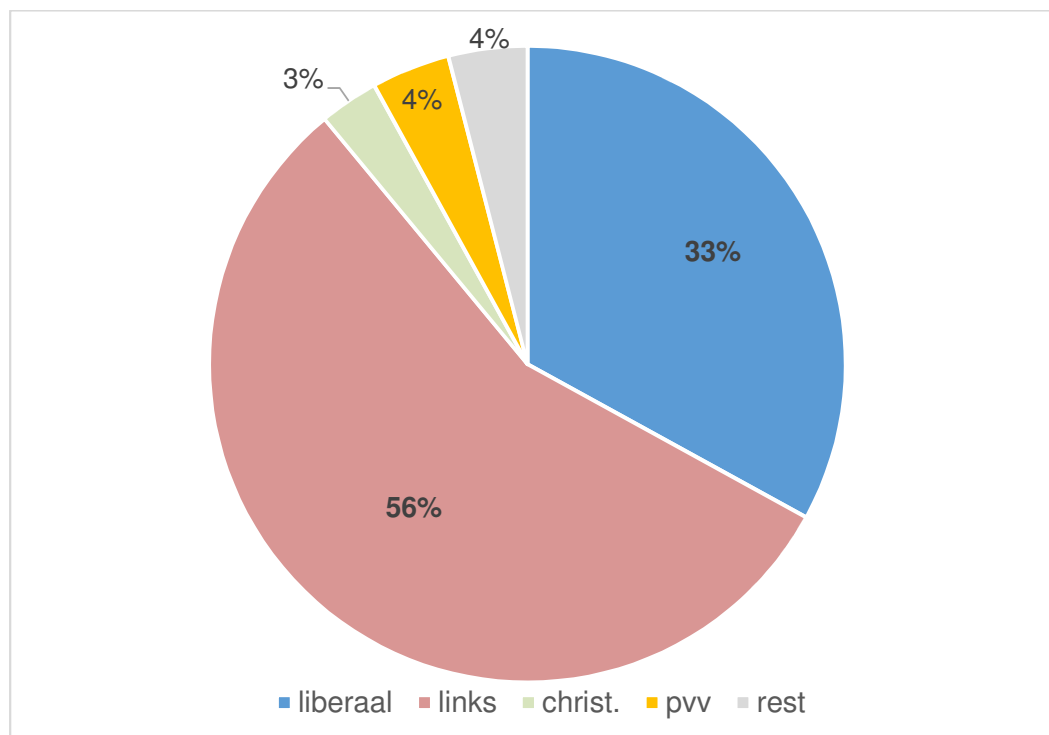
Door degenen die op de overige partijen stemden werd hier geen toelichting gegeven.

Bij de toelichting op de antwoorden blijkt dat enkele respondenten die zeggen dat dit niet van invloed is, wèl aangeven dat ze op een partij stemmen die het specifieke pro-LHBT standpunten heeft. De antwoorden worden dus niet helemaal consequent gegeven. Als de personen worden meegeteld die op de eerste vraag nee antwoorden en vervolgens aangeven dat er wel iets meespeelt rondom LHBT-rechten, dan komen we op andere uitkomsten dan in grafiek 16 staan weergegeven en gaan de resultaten meer naar fifty-fifty.

2.6.2 Waar staan respondenten in het politieke spectrum?

Kijkend naar het politieke spectrum zien we dat respondenten van het Pink Panel, die een partij hebben ingevuld, in meerderheid links georiënteerd zijn: meer dan de helft (56%) stemt op een linkse partij, zoals PvdA, SP, GroenLinks of Partij voor de Dieren. Circa een derde stemt op partijen met een liberaal karakter zoals VVD en D66. Een klein deel (4%) stemt op christelijke partijen zoals CDA en ChristenUnie, eveneens een klein deel stemt op de PVV. Resteren nog 3% die op andere partijen stemmen.

Grafiek 17. Aandeel respondenten per 'politieke richting' waarop is gestemd

De uitkomsten verschillen behoorlijk van de landelijke uitslagen (Tweede Kamerverkiezingen 2017), waarbij links 28% van de zetels behaalde¹⁶, liberaal 35% (redelijk vergelijkbaar), christelijk 18% en PVV 13%. Andere partijen behaalden samen 6% van de zetels.

¹⁶ Op basis van zetelverdeling www.kiesraad.nl

3. Analyse en conclusies Pink Panel

Homovijandige gebeurtenissen structureel

Nu, na tien jaar onderzoek, kunnen we vaststellen dat er geen sprake meer is van een paar incidenten, maar dat een deel van de LHBT's structureel te maken heeft met belediging, discriminatie en andere vormen van homovijandigheid, in de eigen wijk en in de openbare ruimte, maar ook op het werk. Dit zullen we hieronder verder toelichten.

Eén op de vijf LHBT's heeft te maken met discriminatoire incidenten

In totaal hebben 29 van de 145 respondenten (20%) het afgelopen jaar te maken gehad met beledigende of homovijandige incidenten in de eigen straat of wijk, op het werk en/of in de openbare ruimte. Sport en uitgaan is dit jaar niet meegenomen. Per meting verschillen de terreinen waarnaar wordt gevraagd.

We kunnen wel per maatschappelijk terrein kijken naar de ontwikkelingen door de jaren heen:

	Woonwijk	Werk1	Werk2**	Openbare ruimte	Sport	Uitgaan
2008	12%	10%		18%	-	27%
2013	15%	9%*		10%	-	8%
2015	21%	17%	7%	19%	9%	-
2017	6%	14%	9%	17%	-	-

* in 2013 inclusief opmerkingen en grapjes die als vervelend worden ervaren

** werk1 gaat over opmerkingen, werk2 gaat over andere vormen van discriminatie

Bevestiging uitkomsten in Digipanel 2016

In de 2016 meting 'Acceptatie van LHBT in Haarlem' van het Digipanel, een onderzoekspanel van de gemeente Haarlem, worden de bevindingen van het Pink Panel rondom ervaringen met homovijandigheid bevestigd. In de eigen straat had 7% vanwege zijn of haar seksuele gerichtheid te maken met vijandig gedrag, in de eigen wijk was dit 11% en elders in Haarlem 18%.

Redelijk positieve ontwikkeling veiligheidsgevoel

Over het algemeen lijkt het veiligheidsgevoel in de eigen woonomgeving of gemeente redelijk stabiel te blijven of zelfs iets beter te worden.

Om inzicht te krijgen in de veiligheidsbeleving van LHBT's legden wij enkele stellingen voor die hiermee een relatie hebben, zoals negatieve verhalen in de eigen omgeving, de inschatting van de veiligheid voor LHBT's in de eigen woongemeente en het in het openbaar uiting geven aan je homoseksuele gerichtheid door hand in hand te lopen of te kussen.

We zien een sterk dalende lijn in de kennisname van negatieve verhalen in de directe omgeving van LHBT's. De groep die aangeeft wel steeds meer homovijandige verhalen te horen ligt rond een kwart.

Ook het percentage respondenten dat meent dat de eigen woonplaats over het algemeen veilig is, is fors gestegen.

Het percentage Pink Panel respondenten dat denkt dat zij zonder problemen hand in hand kunnen lopen neemt over de jaren toe, en is nu 51%. Bij kussen ligt dit percentage lager en komt uit op 42%.

Gedragsverandering: voorzichtiger en minder open

Pink Panel respondenten komen steeds minder openlijk voor hun seksuele gerichtheid uit. In de eigen wijk is 64% (2017) open tegenover 76% in 2008. Ook op het werk kijkt men eerst naar de persoon of situatie voordat men uitkomt voor haar of zijn homo- of biseksuele gerichtheid. In 2008 was 90% volstrekt open hierover, in 2017 is dat 71%.

We hebben ook gevraagd of LHBT's 'in het algemeen' voorzichtiger zijn geworden in wie zij over hun seksuele gerichtheid vertellen. Een meerderheid van 60% is het hier niet mee eens, maar deze groep wordt kleiner. Zo'n 27% gaf aan voorzichtiger te zijn geworden. Dat was 20%.

Minder opvallen beter voor acceptatie

De meerderheid, 56%, van de respondenten is het eens met het idee dat zij gemakkelijker geaccepteerd worden als zij zich niet te opvallend gedragen als homo- of biseksueel.

Opvallende daling incidenten in eigen woonbuurt

78% van de respondenten voelt zich veilig genoeg om uit te komen voor zijn of haar seksuele gerichtheid in de eigen wijk. Dit is de afgelopen jaren ongeveer hetzelfde gebleven. Het percentage respondenten dat hier ook daadwerkelijk openlijk voor uitkomt is de afgelopen jaren gedaald en komt op 64%.

Het afgelopen jaar heeft 6% (8 respondenten melden 22 uitingen) te maken gehad met incidenten in de eigen straat of wijk. Dit is een sterke daling vergeleken met voorgaande jaren, waarbij dit percentage steeds rond de 14% lag en in 2015 was dit zelfs 21%. We kunnen hiervoor niet echt een verklaring geven. Kleine aantallen laten snel grote fluctuaties zien.

De incidenten betreffen voornamelijk beledigende opmerkingen en er wordt gescholden. Ook bedreiging/agressief gedrag/geweld komt redelijk vaak voor. In een kwart van de gevallen is contact opgenomen met de politie.

Terughoudend op het werk

Het gevoel van veiligheid op het werk lijkt redelijk stabiel, toch zien we een toename van personen (een kleine groep) die niet openlijk voor hun seksuele gerichtheid uitkomen en neemt het aantal incidenten met een discriminatoir karakter op het werk licht toe.

Er zijn verschillende redenen waarom LHBT's terughoudend zijn om te vertellen over hun seksuele gerichtheid: LHBT's vinden hun seksuele voorkeur niet relevant, maar er is ook een groep bang voor negatieve reacties van collega's of leidinggevenden.

Veertien van de 99 respondenten (14%) hebben het afgelopen jaar weleens te maken gehad met vervelende opmerkingen op zijn of haar werkplek. Zowel mannen als vrouwen hebben dergelijke ervaringen. Het percentage van de respondenten dat vervelende opmerkingen heeft gehad op het werk is over de jaren heen licht dalend.

De overgrote meerderheid (91%) heeft geen andere vormen van homovijandigheid of discriminatie ervaren. Zes respondenten (9%) hebben het afgelopen jaar wel iets dergelijks meegemaakt. Dit neemt de laatste jaren iets toe (let op: kleine aantallen). Hierbij ging het voornamelijk om beledigende opmerkingen. In een meerderheid van de gevallen ondernemen de gedupeerden zelf actie door de dader aan te spreken of het voorval te bespreken met hun leidinggevende.

Eén op de zes respondenten heeft te maken met homovijandigheid in de openbare ruimte

Van de respondenten heeft 83% het afgelopen jaar geen intolerantie of discriminatie ervaren op straat, in winkels of het openbaar vervoer op grond van haar/zijn seksuele gerichtheid. Dit betekent dat 17% hiermee wel te maken had. Dit is één op de zes respondenten. Sinds 2015 zien we een toename.

De meeste incidenten vonden plaats op straat en in het openbaar vervoer. Winkels en horeca werden enkele malen genoemd. Vooral Haarlem werd genoemd als plaats voorval, in enkele gevallen werd Amsterdam genoemd. Het ging vooral om discriminerende opmerkingen en schelden. Vormen van agressie of geweld worden dit jaar niet genoemd.

We zien dat gebeurtenissen in de openbare ruimte niet snel leiden tot actie. De helft van de degenen die dergelijke incidenten meemaakt, heeft er niets mee gedaan. Er is in geen enkel geval contact opgenomen met de politie of met het Bureau Discriminatiezaken.

35 discriminatie-incidenten niet gemeld

In totaal zijn 17 homovijandige incidenten in de woonwijk niet gemeld bij politie, het Bureau Discriminatiezaken of een andere ondersteunende organisatie. In de openbare ruimte is sprake van 12 niet-gemelde discriminatiezaken en op de werkvloer zes.

We krijgen door het Pink Panel onderzoek, als aanvulling op het gemelde aantal discriminatieklachten bij het Bureau Discriminatiezaken en bij de politie, een completer beeld van de veiligheidssituatie van LHBT's. We zien dat een deel van de mensen niets doet als zij te maken krijgt met homovijandigheid. In de wijk en in de openbare ruimte alarmeert men in een aantal gevallen de politie en soms spreekt men direct de daders aan op hun gedrag. Op het werk kan het incident worden besproken met de leidinggevende, waardoor er misschien wel iets constructiefs gebeurt in de aanpak van discriminatie. De bereidheid om een klacht in te dienen bij het Bureau Discriminatiezaken of contact te zoeken met de politie is laag¹⁷.

¹⁷ De lage meldingsbereidheid geldt niet alleen voor LHB's. Uit verschillende onderzoeken komt naar voren dat de meldingsbereidheid laag is bij alle vormen van discriminatie.

Haarlem Roze Stad jaar

Terugkijkend op de onderzoeksresultaten van het Haarlem Roze Stad jaar (2012, meting 2013) zien we dat mensen zich in dat jaar veiliger voelden dan in andere jaren in de onderzoeksperiode 2008-2017. Men hoorde opvallend weinig verhalen over homovijandigheid en bij een opvallend hoog percentage (20%) van de respondenten leefde het gevoel dat discriminatie 'veel minder' was geworden.

Ook geeft een relatief klein deel (10%) van de respondenten aan dat zij te maken heeft gehad met homovijandigheid in de openbare ruimte¹⁸, het laagste percentage in de gehele meetperiode. Dit is opvallend gezien de vele activiteiten en zichtbaarheid van homoseksualiteit en LHBT's. Overigens staat dit weer in schril contrast met het hoge aantal meldingen van discriminatie op grond van (homo)seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken en politie in 2012.

Hoge leeftijd respondenten

De leeftijd van de Pink Panel-respondenten is aan de hoge kant. De gemiddelde leeftijd ligt in 2017 op 53 jaar. In 2015 zagen we een tijdelijke verjonging van de deelnemers met een gemiddelde leeftijd van 48 jaar. Dit jaar vielen echter de meeste respondenten in de categorieën 50-59 jaar en 60-plus. De groep 60+ bestaat uit 43 ouderen, waarvan dertien personen 70+ zijn. De groep 40-min is ondervertegenwoordigd. Dit betekent dat we met de resultaten van het Pink Panel geen generaliserende uitspraken kunnen doen over de LHBT's.

Er heeft volop online werving plaatsgevonden waarbij we een jongere populatie LHBT's hoopten aan te spreken. Dit is echter nauwelijks gelukt.

Respondenten vooral woonachtig in Haarlem

Van de 145 respondenten woont circa 70% in de gemeente Haarlem. De andere deelnemers zijn sterk verdeeld over de andere gemeenten in Kennemerland. Circa 8% woont in Haarlemmermeer, 5% woont in Velsen en 3% in Bloemendaal.

De anderen wonen verspreid in de regio Kennemerland. Negen respondenten wonen buiten de regio, maar werken in de regio. Van één respondent is de woonplaats niet bekend.

Onderwijs buiten beschouwing

In het Pink Panel onderzoek wordt het onderwijs buiten beschouwing gelaten. Het is een onderzoek onder volwassenen. In de vragen over de werkomgeving van de respondenten, kan het aan de orde komen, wanneer iemand in het onderwijs werkt.

Uit cijfers van het Sociaal Cultureel Planbureau¹⁹ komt naar voren dat leerlingen met lesbische, homoseksuele en biseksuele gevoelens kwetsbaar zijn: in het voortgezet onderwijs voelen zij zich in de klas minder veilig, ze vinden het er minder fijn en gezellig en hebben minder vaak het gevoel erbij te horen. Ongeveer tweeënhalf keer zo vaak als andere leerlingen krijgen zij te maken met uitschelden, buitensluiten, roddel en grappen. Veel leerlingen op de basisscholen en de scholen

¹⁸ Op de andere 'beleidsterreinen', woonwijk en werk, zien we geen opvallende uitkomsten in het Roze Stad jaar.

¹⁹ Anders in de klas, SCP, 2014

voor voortgezet onderwijs hebben moeite met LHBT's, en 'homo' wordt vaak gebruikt als scheldwoord.

Middelbare scholen in Nederland hebben sinds december 2012 de verplichting om voorlichting te geven over seksuele diversiteit. Het Bureau Discriminatiezaken geeft veel voorlichting over discriminatie en vooroordelen op middelbare scholen en basisscholen in de vorm van gastlessen. Altijd komt het onderwerp seksuele diversiteit aan de orde, bijvoorbeeld als vraag of het raar of gewoon is dat jongens op jongens vallen en meisjes op meisjes. De voorlichting die het Bureau Discriminatiezaken op scholen geeft, heeft als doel begrip voor en acceptatie van mensen die anders zijn, te vergroten. Ook het COC Kennemerland geeft voorlichting op middelbare scholen.

4. Discriminatieklachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid

Het aantal gemelde discriminatie-incidenten op grond van (homo)seksuele gerichtheid bij het Bureau Discriminatiezaken (BD) is de afgelopen jaren gedaald. In 2016 kwamen hierover 11 meldingen binnen, over heel Kennemerland.

In 2012, het Haarlem Roze Stad-jaar, lag het aantal meldingen op het hoogste niveau, 29, in de afgelopen tien jaar. Daarna zien we weer een afname van het aantal gemelde incidenten.

Tabel 6. Geregistreerd aantal klachten en meldingen bij het BD 2007-2016

	Totaal aantal discriminatie klachten	Klachten op grond van (homo)seksuele gerichtheid	% Aandeel (homo)seksuele gerichtheid van het totaal
2007	211	9	4%
2008	303	17	6%
2009	204	9	6%
2010	205	9	4%
2011	158	10	6%
2012	213	29	14%
2013	216	21	10%
2014*	258	19	7%
2015	204	19	9%
2016	210	11	5%

* Exclusief meldingen over uitspraken van Geert Wilders (184 meldingen)

De meeste incidenten gericht tegen homoseksuelen vinden plaats in de eigen woonomgeving en in de openbare ruimte. Meldingen hebben ook regelmatig betrekking op het onderwijs en op de publieke en politieke opinie.

Het aantal zaken dat zich afspeelde in de openbare ruimte is in 2016 sterk afgenomen.

Bij vrijwel alle incidenten gaat het om vijandige bejegening, vooral schelden. Bij vijf van de elf incidenten in 2016 was sprake van bedreiging of mishandeling. Het aandeel geweld ligt hoog bij de discriminatiegrond seksuele gerichtheid in vergelijking met andere discriminatiegronden. Van omstreden behandeling, zoals het mislopen van een promotie op het werk of anders behandeld worden in winkels of horeca, wordt nauwelijks melding gedaan.

In de zomer van 2016 kwam ook nog naar boven dat in Kennemerland zeven keer aangifte is gedaan van afpersing en chantage van mannen in de leeftijd van 43 tot en met 76 jaar. De verdachten kwamen met hun slachtoffers in contact via verschillende dating-apps en/of sites die zich richten op homoseksuelen. De verdachten dwongen onder meer hun slachtoffers om een hoog geldbedrag op te nemen en af te geven. Wanneer de slachtoffers zich niet aan deze afspraak hielden, zouden de verdachten de homoseksuele activiteiten van de slachtoffers wereldkundig maken.

Alle incidenten speelden zich af in Haarlem. Op basis van één aangifte startte de politie in de zomer van 2016 een onderzoek. In februari 2017 konden enkele verdachten in deze zaken worden aangehouden.

5. Aanbevelingen en aanknopingspunten voor beleid

Extra aandacht voor veiligheid en sociale acceptatie van LHBT's blijft belangrijk. Dit is nog helemaal niet vanzelfsprekend, zo blijkt uit de homovijandige incidenten die LHBT's meemaken in de eigen woonbuurt of in de openbare ruimte en de vervelende opmerkingen die worden gemaakt op het werk over LHBT's. Uit eerdere rapportages blijkt dat het Roze Stad jaar (Haarlem 2012) veel LHBT's een goed en veilig gevoel gaf. Door de aandacht voor en de algehele openheid rondom homoseksualiteit voelden zij zich mogelijkwerwijs erkend en gesteund.

Activiteiten die veiligheid en sociale acceptatie bevorderen

- In onze samenleving heerst heteronormativiteit: hetero's zijn de standaard. Hiervan zijn de meeste mensen zich niet bewust, maar voor veel LHBT's is dit goed voelbaar, zij zijn vrijwel overal in de minderheid. In elke nieuwe omgeving wordt door velen de afweging gemaakt: *vertel ik over mijn seksuele voorkeur of niet?* Professionals zoals wijkagenten, buurtbemiddelaars, woningcorporaties, sociale wijkteams, maar ook docenten en HRM-medewerkers dienen zich hiervan meer bewust te zijn en mogen meer alert zijn op (minder zichtbare) signalen van een LHBT-onveilige of –onvriendelijke omgeving. Beroepsgroepen kunnen zich hierover laten informeren of trainen door bijvoorbeeld het COC, Bureau Discriminatiezaken of Movisie. Ook zullen de uitkomsten van het Pink Panel onderzoek die Bureau Discriminatiezaken breed verspreidt onder en/of presenteert aan professionals bijdragen aan meer bewustwording.
- Ter vergroting van de sociale acceptatie van homoseksualiteit kunnen regenboog-ambassadeurs worden ingezet, zoals sinds 2016 gebeurt in Haarlem. Speciale aandacht gaat hierbij uit naar ouderen, jongeren, migranten en de sportomgeving.
- Gemeenten kunnen laten zien dat zij seksuele diversiteit belangrijk vinden en hiervoor regenboogbeleid formuleren en activiteiten organiseren, bijvoorbeeld tijdens de *Coming Out* dag op 11 oktober, waaronder het hijsen van de regenboogvlag. In hun interne en externe communicatie kunnen gemeenten bijdragen aan het normaliseren van homoseksualiteit door dit vaker te laten zien in tekst of beeld.
- Hoewel er dit jaar geen vragen zijn gesteld over de sportomgeving blijven wij ons sterk maken voor een 'homovriendelijk' klimaat bij sportverenigingen. Het is belangrijk dat wethouders van sport dit ook tot uiting brengen in de sportagenda's voor de komende jaren. In Haarlem gebeurt dit al en komt het onderwerp in de 'Agenda voor de Sport 2015 – 2019' expliciet aan de orde. Ook stimuleert het Bureau Discriminatiezaken dat de activiteiten rondom de 'verklaring gelijke behandeling in de sport' verder worden uitgebreid. Sportverenigingen zullen regelmatig worden benaderd om deze verklaring te tekenen.
- Gezien het belang van voorlichting op middelbare scholen pleit het Bureau Discriminatiezaken voor een actievere rol van gemeenten om scholen te houden aan de voorlichtingsverplichting. In gesprekken met scholen(koepels) kan het onderwerp op de agenda worden gezet.

- Het Bureau Discriminatiezaken gaat zich in 2018 sterk maken voor aanvullend wijkgericht onderzoek in specifieke wijken in Haarlem (vanuit de regenbooggelden), Haarlemmermeer en Velsen. Onder meer door gesprekken te voeren met sleutelfiguren, zoals wijkagenten, bewonersgroepen, welzijnsinstellingen, woningcorporaties en wijkraden om zo ideeën te verzamelen om de veiligheid voor LHBT's in bepaalde wijken te verbeteren.

Het belang van het onderzoeksinstrument Pink Panel

Het Pink Panel is een uniek signaleringsinstrument. Over de veiligheidsbeleving en ervaring met discriminatie van LHBT's in Kennemerland, was weinig bekend. Sinds 2008 wordt het onderzoek om het jaar herhaald en groeit het inzicht in hoe veilig LHBT's zich voelen om voor hun seksuele gerichtheid uit te komen, zowel in de eigen wijk als op het werk, maar ook op andere maatschappelijke terreinen, zoals sport. We hebben tien jaar in beeld en zien soms verschuivingen. De toekomst zal uitwijzen of bepaalde ontwikkelingen doorzetten of afzwakken. Het is dus belangrijk dat het onderzoek wordt gecontinueerd.

Vanwege de lage aantallen respondenten is het onderzoek niet representatief. Het is belangrijk dat het aantal respondenten van het Pink Panel de komende jaren toeneemt. Statistisch gezien is 379 deelnemers (in verschillende leeftijdscategorieën) een goede steekproef te noemen²⁰. Rondom de volgende meting in 2019 is het belangrijk dat LHBT's, gemeenten, COC Kennemerland, Gay-Haarlem en gay cafés meehelpen bij de werving van nieuwe deelnemers. Gezien de hoge leeftijd van het Panel zullen we ons bij de werving meer richten op de 40-min groep.

Op dit moment komen de meeste respondenten uit Haarlem. Het is essentieel dat zich meer respondenten melden uit andere gemeenten in Kennemerland, zoals Haarlemmermeer en Velsen, zeker als we uitspraken willen doen per gemeente.

In het huidige onderzoek missen we soms de verklaringen voor de uitkomsten; dit heeft te maken met de enquêtevorm en het type vragen. We bekijken per meting steeds of we aanvullende vragen kunnen stellen om meer inzicht te krijgen. In de toekomst kunnen we er voor kiezen om met behulp van aanvullende onderzoeksmethodieken zoals diepte-interviews of groepsdiscussies, meer verdiepend en/of verklarend onderzoek te doen.

Er komen door het Pink Panel onderzoek veel onbekende incidenten boven tafel omdat ze niet gemeld zijn bij instanties, zoals politie en Bureau Discriminatiezaken. Hiermee onderstrepen wij het belang van onderzoek als aanvulling op de geregistreerde klachtencijfers: het leidt tot een completer beeld van wat er speelt.

Ook merken wij dat LHBT's die geen melding maken van hun ervaringen met homovijandig gedrag het Pink Panel zien als een plek waar zij toch hun ervaringen kwijt kunnen. Zij voelen zich hierdoor gehoord.

Naar aanleiding van eerdere Pink Panel rapportages lieten gemeenteraden en –besturen en LHBT-belangenorganisaties zien veel aandacht te hebben voor het onderwerp. Zij vinden het belangrijk om inzicht te hebben in de LHBT-problematiek en hechten daarom veel waarde aan dit onderzoeksinstrument.

²⁰ Steekproefcalculator.com. Populatie = 26.000. Met een foutenmarge van 5% en een betrouwbaarheidsniveau van 95%.

Bijlage

Bijlage 1.

Hieronder staan de reacties die respondenten kwijt konden bij de eindvraag *Heeft u nog opmerkingen?*

- Ik mis de vraag of LGBTI-organisaties in de regio bijdragen of juist niet bijdragen aan de emancipatie van de doelgroep.
- Een opmerking kan zijn, dat oudere homoseksuelen vanaf 70 jaar weinig aandacht krijgen.
- Zou ooit nog de tijd komen dat mijn vrouw en ik hand in hand kunnen lopen of dat ik haar een kusje kan geven zonder dat omstanders zich daarmee bemoeien?
- Succes met uw onderzoek (4x).
- Ik maak mij zorgen over het aantal immigranten die niet voldoende integreert en niet naar onze normen en waarden leven. Hun aantal neemt toe door aantal kinderen en gezinshereniging. Het aantal Nederlanders neemt af. Het begint met het Zwarte Pieten verhaal, maar waar eindigt het over bijvoorbeeld 25 jaar? Heeft DENK dan 25 zetels in de kamer?
- Jullie doen goed werk!
- Graag meer onderscheid maken in wijk en buurt. In Schalkwijk kan dat een groot verschil maken wat betreft de antwoorden.
- Ik realiseer me dat ik geluk heb, met mijn omgeving en met mijn werk. Ik hoef niets te verbergen. Ik kan zijn wie ik ben en dat gun ik iedereen.
- Succes met het uitwerken van de informatie.
- Sommige vragen zijn lastig te beantwoorden. Bijvoorbeeld over werk. Als zelfstandige werken (ook al ben je ook gepensioneerd) kunnen niet beantwoord worden.
- Op mijn School ROC Leiden is een actieve GSA actief.
- Jammer dat u schrijft dat transgenders niet meer meegenomen worden in het onderzoek, natuurlijk worden ze wel meegenomen, zij zijn namelijk ook soms homoseksueel, zelfs gemiddeld vaker dan cisgenders²¹. Ik begrijp dat er geen onderzoek wordt gedaan naar specifiek transgender gerelateerde discriminatie.
- Ik zou meer vragen willen zien over hoe je aan zelfcensuur doet. ik ben heel open over mijn homoseksualiteit, maar ik ga niet hand in hand lopen, dan breekt het gedonder hier volgens mij wel los
- Dit is moeilijk, het is soms een opmerking op het werk, soms een voorbijganger. Het gevoel dat je niet jezelf kunt zijn wie je bent. Dat men extra naar je kijkt. Je wilt het gevaar uit de weg gaan. Het is anders dan vijf jaar geleden. Ik doel in de enquête op enkele voorbeelden in het echte leven.
- Ik weiger me in een 'meer onveilige rol vanwege de huidige polarisatie' te laten dwingen. Net zo min als ik dat bij mijn (Turkse) vrienden doe. Aandacht creëert ook vinger wijzen. Ik wil dat niet.
- Goed deze vragenlijsten.

²¹ Bij cisgenders komen geslacht en identiteit wel overeen. De term wordt doorgaans gebruikt als het tegendeel van transgender.